

IV. A KISEBBSÉGI KÉRDÉS, MINT NEMZETBIZTONSÁGI KÉRDÉS – A MAGYAR NACIONALIZMUS KÉRDÉSE

100.

A Securitate tartományi vezetőinek megbeszélése az egyes tartományokban tapasztalható magyar nacionalista megnyilvánulásokról

Bukarest, 1966.

Plesitã elvtárs:¹ [...] ² A második pont, amiről beszélni szeretnék, az a régióknk sajátos jelensége, a magyar nacionalisták tevékenysége. Az Önök által kiadott határozatok, következtetések a nacionalisták tevékenységéről nagy jelentőséggel bírtak a Belügyminisztérium Kolozs Megyei Igazgatóságánál. Ez azért is fontos, mert köztudott, hogy Kolozs megyében milyen erős bázisa van a nacionalistáknak, nagyon sok visszaeső elem van és tevékenykedik az állam ellen. Alaposan kielemeztük a jelenséget és arra a következtetésre jutottunk, hogy a nacionalizmus nem csak az irredenta tevékenységekben és agitációban nyilvánul meg, hanem nagyon sok más, államellenes cselekedetben is. A magyar nacionalisták helyzete nem érdektelen a kémszervezetek és az országban levő idegen diplomaták számára sem, akik irányába a nacionalisták lépéseket tesznek, érdeklődnek. Megtörtént, hogy az AEÁ romániai attaséja augusztus körül hozzánk jött megünnepelni 1944. augusztus 23-át és néhány diplomatát (akik a mi ügynökeink) megkérdezett, hogyan kerülhetett sor a románok és magyarok közötti összetűzésekre, mi vezetett ide.³ Amikor az ügynökünk olyan választ adott, amilyent ilyenkor kell adni, az attasé azt mondta: „Eredj menj, nem vagy kellőképpen tájékozott abban, hogy mi történik itt!” A rendelkezésünkre álló adatok szerint ez a kérdés nem véletlenszerű, hanem ellenkezőleg, a szomszédaink cselekedeteinek következménye. Tehát így állnak a dolgok.

Alelnök elvtárs:⁴ Mindenki hazudik, ezt jól tudjuk, még a nyugatiak is. Mi kiadtunk valamit Marxtól.⁵ Marx kimondja, hogy a magyarok semmi igényt nem tart- hatnak fenn Erdéllyel szemben, mert sovíniszták, nem érdemlik meg, mert a soraikban volt egy olyan személy, mint Kossuth, Napóleon ügynöke. Továbbá Marx azt is elmondja, hogy vannak tulajdonképpen bolgárok, törökök, oroszok stb., és bebizonyítja, hogy ezek nem

1 Nicolae Plesitã 1962–1967 között a Securitate Kolozs Tartományi Igazgatóságának a vezetője.

2 A Securitate munkájáról szóló általános összefoglalót nem közöljük.

3 1944. augusztus 23. a felszabadulás emlékére 1945 és 1989 között Románia nemzeti ünnepe volt.

4 Valószínűleg Negrea Vasileről van szó, aki ebben az időszakban a belügyminiszter helyettese volt. A hatvanas évek első felében a tartományi beszámolókat összegző üléseket általában ő vezette le. Részlete- sebben lásd: *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode. Vol I. (1948-1967)*. Coord. Florica Dobre. Editura Enciclopedică, București, 2006.

5 Marxnak a románokról szóló feljegyzéseit 1964-ben adták ki Bukarestben. Karl Marx: *Însemnări despre români (Manuscrise inedite)*. Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964.

is románok. Bemutatja, hogy Románia lényegében egy a törökök, görögök stb. által uralt gyarmat. A törökök és görögök pedig azon nyugati államok ügynökei, akiknek az a célja, hogy állandó ellentéteket szítsanak és Romániát egy, a Törökország és Oroszország közötti ütközőállami státusban tartsák.

Pleșiță elvtárs: Két bizonyíték perdöntő abban, amit Ön mondott. Arról van szó, hogy bizonyos magyarországi személyek bujtogató akciókat folytatnak országunk ellen és nem csak az ottani nacionalista elemek, hanem az itteniek is, sőt az utóbbiak támogatják a külföldi magyar nacionalisták tevékenységét.

Alelnök elvtárs: Arra nincs bátorságuk, túl gyávák ahhoz, hogy nyíltan szint valljanak.

Pleșiță elvtárs: Felmértük a helyzet komolyságát és intézkedéseket vezetünk be, amelyekkel ellenőrizni tudjuk a nacionalista elemek tevékenységét. Ilyen intézkedés például, hogy csoportosítottuk a kérdéseket. Láttuk, hogy a dolgok úgy, ahogy a III. Űgyosztálynál⁶ voltak, nem hoznak semmi eredményt a nacionalisták leküzdésében. Átvettük ezeket az eseteket és kisebb munkaközösségekre bízuk, akik így most átláthatóbban dolgozhatnak. A harmincvalahány emberből álló csoport élére egy igazgatósági helyettest nevezünk ki, aki személyesen foglalkozott az útbaigazítással és koordinálással, hogy időben felmérhessük, mit terveznek, és ezeket aztán megelőzzük.

Rá szeretnék mutatni, hogy 1944. augusztus 23. körül milyen sajátos helyzet alakult ki Erdélyben.⁷ Az igaz, hogy Hruscsov, aki annyi kárt okozott a szovjet népnek és a nemzetközi kommunista mozgalomnak, halála után ezek a nacionalista elemek visszafogták magukat, de ez akkor sem jelentette azt, hogy teljesen megszüntették volna tevékenységüket. És bizonyítékaink is vannak, amelyek alátámasztják az általunk mondottakat. Olyan magyar élnacionalisták, mint Fodor, Gáll, Felch ostromozák a pártunk nemzetiségi politikáját és igyekeznek magukhoz hasonló embereket bevinni az értelmiségi körökbe, hogy aztán azok ott tevékenykedjenek.⁸ Ezek beférkőztek a tudomány, kultúra és művészetek világába, megszerezték a *Korunkot*, amely ugyan ellenőrzött, de magyar nyelvű szövegeket publikál. És ezt próbálták a saját hasznukra fordítani. 1944. augusztus 23. táján a fent említett nacionalista elemek huligán, felelőtlen módon embereket izgattak, akik aztán a maguk során szintén nyílt, huligán cselekedeteket hajtottak végre. Az utóbbi időben, annak ellenére, hogy a feszültség csökkent, mind a kolozsvári, mind a magyarországiakkal kapcsolatban álló nacionalista elemek is próbálkoznak bizonyos ellenséges tevékenységet kifejteni. Az utóbbi időben a kolozsvári nacionalista elemek körül nagy a hírverés. Néhány napja a Magyar Tudományos Akadémiáról 16 levelet küldtek ugyanannyi nacionalista személynek, amelyekben az illetőktől bizonyos adatokat kértek, szerintük egy lexikon elkészítéséhez. Az adatkérést úgy vitelezik ki, hogy megfelel egy nacionalista toborzásnak is. Elkaptunk egy ilyen anyagot, beszéltünk a Maros Magyar Autonóm Tartományi Igazgatósággal és ők is elmondták, hogy az ő tartományukba is érkeztek

6 A III. Űgyosztály foglalkozott az ún. „nacionalista, felforgató” tevékenységekkel.

7 Románia 1944. augusztus 23-án ugrott ki a Németországgal kötött szövetségi rendszerből. Ezt követően részt vett a német és magyar csapatok elleni erdélyi hadműveletekben is.

8 Valószínűleg Fodor Sándorra és Gáll Ernőre utalt. Felch: beazonosítatlan név.

ilyen jellegű levelek. Mi elküldtük ezeket a leveleket a III. Ügyosztályhoz és lépéseket tettünk, hogy az illető nacionalistákat alaposan megdolgozzuk. Néhány nacionalista író tevékenységét is újra előtérbe akarják állítani. Azt mondják, ha mi, románok megtehettük, hogy újraértékeljük néhány író tevékenységét, ők is megtehetik. Arra hivatkozva, hogy a mi íróinknak is van hagyományuk, megpróbálnak újraértékelni néhány magyar író, újra kiadni néhány olyan író és költő művét, akik nacionalisták-ként és fasisztákként ismeretesek, akik Horthy követői voltak: Gido, Kádár és mások.⁹ Általunk ismert dolgok ezek.

Az igaz, hogy a munkánk javult és elértük, hogy az ők ellenséges tevékenységük ne érjen váratlanul. Ebben sokat segített az önök, a Belügyminisztérium támogatása, útmutatásai, a tavalyi elemzése, a T Ügyosztály¹⁰ hathatós támogatása főleg az utóbbi időben, amikor a III. Ügyosztály kezei közül kezdtek kisiklani a dolgok. Egy idő óta tartózkodom túl sokat beszélni a III. Ügyosztályról. Lehet, hogy ez nem jó, de azt hallottam, hogy ott azok a hírek járják, hogy Pleșiță megijedt tőlük és akkor azt mondtam, hogy nekünk nem kell az ő támogatásuk, elboldogulunk a saját erőnkkel is anélkül, hogy megijednénk tőlük. Lehet, hogy nem cselekedtem helyesen, de ők sem. Vannak még hiányosságok a nacionalisták ügyeinek kezelésében, de más ügyekben is. A nacionalisták esetében például nem mutattuk ki adatokkal, hogy kik is állnak egy-egy vezető mögött, hogy megbizonyíthassuk, hogy ezek a külföldiek ügynökei, hisz ez a valóság. Lépéseket kell tennünk annak érdekében, hogy Magyarországra is ügynököket építsünk be, hogy ezek majd jelentsenek az ottani helyzetről, hogy felvegyék a harcot a magyarországi propagandától elvakult elemekkel, akik levelekkel és uszító anyagokkal bombázzák az itteni nacionalistákat ellenséges cselekedetekre buzdítva őket. Alelnök elvtárs, a nacionalisták esetében még nem sikerült megtalálnunk a megfelelő eszközöket. Létrehoztunk egy munkatervet, amelyet fel kell javítanunk. Többet kell tennünk a nacionalista csoportok élén álló emberek elszigeteléséért és a közvélemény előtt történő kompromittálásukért. Letartóztattuk ezt a négy tagból álló értelmiségi csoportot, akik azokban a beadványokban támadták pártunk politikáját, de kihallgattuk és szabad lábra helyeztük őket. Nincs mit tennünk azokkal a szerencsétlenekkel, kijöttek tőlünk és újrakezdték a tevékenységüket. Ugyanakkor megállapítottuk, hogy a Gáll, Balló vonalon is zajlik tevékenység és meg kell találnunk a helyes módszert, hogy elszigetelhesük őket, mert ebben a fázisban más módszer nemigen válna be.¹¹ Természetesen, ha bebizonyosodik, hogy idegen ügynökök állnak a háttérben, azonnal letartóztatjuk őket. Ami a nacionalistákról szóló operatív nyilvántartást illeti, lépéseket kell tennünk, hogy kiegészítsük. 4164 embert vettünk nyilvántartásba, de ez nem a valós adat, hisz legalább 12 fasiszta szervezet és párt működött ott [Erdély területén-NCsZ]. Folyamatban van az újabb elemek beazonosítása. Új adatokat találtunk, amelyek segítségével kiegészíthetjük a nyilvántartásainkat. [...]¹²

Alelnök elvtárs: Az utóbbi években néhány magyar újságíró és szökevény a horthysta propagandát teljesen újjáélesztve sajtókampányba kezdett országunk ellen

9 Gido, Kádár beazonosítatlan nevek.

10 T Ügyosztály: a hírközléssel foglalkozó részleg.

11 Valószínűleg a kolozsvári Gáll Ernőről és Balogh Edgárról van szó.

12 Az I. és a II. Ügyosztály munkájának minősítésére vonatkozó részeket nem közöljük.

a magyar kisebbség állítólagos üldözése ürügyén. De mindez valójában Erdélyre vonatkozó revizionista kampánycélokat szolgál. Ezzel párhuzamosan az országba érkező magyarországi látogatók szintén a régi irredenta szellemiségben kampányolnak. A Magyar Népköztársaságba látogató magyar nemzetiségű román állampolgárokat is befolyásolja ez a jelenség, elszaporodtak a sovinszta és nacionalista megnyilvánulások és emiatt az erdélyi lakosság körében is nő a feszültség, a kölcsönös bizalmatlanság, gyanakvás. Kielemezve ezt a magyar nacionalista jelenséget, a Securitate szervei lépéseket tettek, hogy megakadályozzák néhány olyan személy meggondolatlan tettét, akik a sovinszta érzelmek fölszításán fáradoznak. Mindezek ellenére az információszerző tevékenységünk számos esetben fogyatékos, például a magyar kisebbséget kiszolgáló papság esetében, akiket nagyon foglalkoztatnak a nacionalista és sovén cselekedetek.

A III. Ügyosztálynak a Körös, Máramaros, Brassó tartományokba és a Maros Magyar Autonóm Tartományba kirendelt szervei még nem azonosították be az összes olyan személyt, akik tagjai voltak a magyar nacionalista szervezeteknek. Az operatív nyilvántartásunkat nem felügyeljük hatékonyan, nagyon sok ügyet mindennemű folytonosság nélkül kezelünk. Nagyon sok olyan dossziénk van, amelyeket már négy-hét éve megnyitottunk és amelyek már átláthatatlanná váltak. Az is jellemző, hogy a Securitate szervei nagyon kevés hatásos módszert alkalmaznak azon személyek ellen, akik arra használják a kölcsönös látogatásokat, hogy nacionalista cselekedetek hajtsanak végre. Mivel nem ismertük az ilyen személyek tevékenységét, nem sikerült megakadályozni, hogy Magyarországra utazzanak. Ott felvették a kapcsolatot az ottani nacionalistákkal, reakciós római katolikus klerikális elemekkel és visszatérésük után ellenséges cselekedeteket hajtottak végre országunk területén. Mindez annak tudható be, hogy a III. Ügyosztály nem koordinálta megfelelőképpen a legfontosabb akciókat és, hogy a magyarok által is lakott régiókban nem rendelkeznek megfelelő ügynökhálózattal. A német nacionalisták vonatkozásában és a lutheránus vonalon is nagyon sok a hiányosság. Ott sem kielégítő a célcsoport megfigyelése és nem előzik meg rendszeresen azon személyek ellenséges cselekedeteit, akik tagjai voltak a hajdani nacionalista szervezeteknek és akiket az NSzK-ba és Ausztriába emigrált szászok és svábok, valamint az országba érkező turisták is támogatnak, valamint emigrálásra és a pártunk elleni cselekedetekre bujtogatnak.

Nem léptünk fel megfelelően a betiltott szekták és a megtűrt vallási szervezetek ellen sem. Ezek dogmái és cselekedetei nyíltan államellenesek. A Belügyminisztérium Suceava tartományi szervei például egy gazdag nyilvántartással rendelkeznek a jehovistákról, az adventistákról, a disszidens pünkösdistákról, valamint az Úr Hadserege¹³ szervezetről, de ahelyett, hogy ügynököket építettek volna be ezekbe a szervezetekbe és információkat gyűjtsenek ezek tevékenységéről, elkövelték azt a hibát, hogy azokat az ügynököket sem szervezték be, akik kapcsolatban álltak ezekkel

13 Oastea Domnului (Az Úr Serege) vallási mozgalom az ortodox egyház keretén belül jött létre 1923-ban. A laikus önkéntességen alapuló, imákkal, énekléssel egybekötött összejöveteleket szervező mozgalmat 1948-tól betiltották.

a szektákkal és akiknek lehetőségük lett volna, hogy akár tisztséget is kapjanak ezeknél. A Maros Magyar Autonóm Tartományban, Hunyad, Kolozs, Körös és Máramaros tartományokban, főleg a falvakban nagyon sok illegális szekta működik, főleg jehovisták. A követésükre toborzott ügynököket nem irányítják megfelelőképpen, nem képezik ki őket, nem látják el konkrét feladatkörrel, sok csoport esetében elvesztettük az ügynökkapcsolatokat és nagyon kevés a figyelmeztető, kompromittáló, leleplező tevékenység, ami azt bizonyítja, hogy a szerveink nem látják el a rájuk kiszabott feladatköröket.

Annak ellenére, hogy tisztáztuk, hogy mennyire fontos a tanügyben, a művészetek, kultúra és tudomány területén tevékenykedő ellenséges elemek követése, az ezen a területen kifejtett besúgói tevékenység rengeteg hiányossággal bír, főleg ami az ügynökhálózatot illeti. Léteznek olyan tisztok, akik ahelyett, hogy megértenék a szerveink küldetését, szerepét és az ellenséges csoportok felé irányítanak az ügynökeiket, nagyon felszínesek és nem végzik rendesen a dolgukat. Sok esetben inkább személyes panaszokkal törődnek, a tanulók és egyetemisták siránkozásaival, különböző technikai jellegű adatokkal. Olyan jegyzékeket állítanak össze, amelyekben bizonyos személyeket elemeznek ki, azok kapcsolatait, munkamódszereit és ezzel pusztán kisztíli adatfeljegyzőkké és -közlőkké válnak.

A III. Ügyosztályra az is jellemző, hogy nagyon sok egyetemen kevés ügynökkel rendelkezik és mindez azért alakult ki, mert nem vették figyelembe az egyetemekre jellemző sajátosságokat, ahol a beszerzési számok nem függenek pusztán a nyilvánosságba vett személyek számától. Meg kell ismerni azokat a személyeket, akik negatív kihatással lehetnek az egyetemi közösségekre, akik felfordulást provokálhatnak. Az is hiba, hogy az ügynökökkel igen ritkán találkoznak. Néhány Kolozs, Iași és Bánság tartományi tisztre pedig túlzott merevség jellemző. Azt vették tervbe, hogy minden csoport, évfolyam, osztály és háló esetében külön ügynököket fognak toborozni, pedig, ha alaposabban áttanulmányozzák a helyzetet, rájöhettek volna, hogy sokkal kevesebb ügynökkel is le tudták volna fedni az illető csoportokat, ha az ügynököket megfelelően osztják be és helyezik el azokon a helyeken, amelyeken a diákokat befolyásolni lehet.

ACNSAS, fond Documentar, dos. 102. 71-75, 113-115. f. Géppelt írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

Jelentés Bréda Ferenc magyar ügyekről folytatott beszélgetéseiről

Déva, 1966. október 12.

Belügyminisztérium
Hunyad Megyei Igazgatóság, T Ügyosztály
06. Bréda Ferenc
12. 10. 1966.

Jegyzék¹⁴

1966. október 12-én 18.45-kor Bréda¹⁵ két másik egyénnel tartózkodik a szobában és magyarul beszélgetnek a következőkről:

I. személy: Déván a magyar gyerekek számára nincs óvoda (kezdő csoport), a román óvodába pedig nem fogadják őket, mert nincs hely. Az élelmesebbek beiratkoztak a román óvodába. Én is beíratam a gyereket, de két nap után szóltak, hogy nincs már hely. Nem tarthattam otthon a gyereket, úgyhogy elintézttem, hogy a kisebbik gyereket beírták a kezdő csoportba, de a közép csoportba jár, és amikor alkalom nyílik rá, visszakerül a kezdőkhöz.

Bréda: Mégiscsak furcsa, hogy már az óvodában kezdődnek ezek a problémák.

II. személy: Így a legokosabb, hogy már ott elkezdjék.

I. személy: ... Az a probléma, hogy ismerni kell az állam hivatalos nyelvét. Ceaușescu elment gyárlátogatásra Kolozs vagy valamelyik másik tartományban, ahol az igazgató vagy a főmérnök, a kettő közül az egyik, be kellett hogy mutassa a gyár tervét. Azt mondja az illető: főtitkár elvtárs, ne haragudjon, oroszul vagy magyarul el tudom mondani, de románul nem tudok elég jól. Erre ő [Ceaușescu-NCsZ.] felháborodott és azt mondta: Ahogy megtanult oroszul, románul nem tudott volna megtanulni? Igazuk van, hogy a román nyelvet ismernünk kell, de..... Ugyanez a magyarok helyzete Csehszlovákiában, Jugoszláviában...

II. személy: De nem ebben a formában.

I. személy: Jugoszláviában sem kegyelmeztek meg azoknak a magyaroknak, akik zavarták a szerbeket... Amíg Groza¹⁶ és Gheorghiu-Dej éltek, nekünk nagyon jó dolgunk volt, most viszont mintha... *(nem fejezi be a gondolatot)*. 1 900 000 magyar van, nem?

II. személy: 1 600 000.

I. személy: De nem vették figyelembe Bukarestet, ahol mintegy 600 000 magyar él.

II. személy: Nincs annyi, nem létezik!

14 A belügyi szerveknek nem sikerült pontosan lehallgatniuk és rögzíteniük a beszélgetést, a hiányzó részeket pontozással jelöljük. A dőlt betűs részek a belügyi alkalmazottak hozzáfűzéseit tartalmazzák.

15 Bréda Ferenc református lelkész, 1969-1988 között a Hunyad-Fehér egyházmegye esperese.

16 Petru Groza, az Ekésfront vezetője, 1946-1952 között pedig Románia miniszterelnöke volt. Groza képe az erdélyi magyar köztudatban „magyarbarátként” élt tovább a miniszterelnöksége során tanúsított gesztusai és a korszak kulturális engedményeinek köszönhetően.

I. személy: Csak szolgából mennyi van ott.

II. személy: Semmiképp nincsenek 600 000-en, legfeljebb 100 000-en.

I. személy: Mondjuk, hogy 100 000-en vannak. De milyen volt a népszámlálás? A vegyes házasságból született gyerekeket nem számították magyarnak.¹⁷

II. személy: Úgy írták be, ahogy azt bejelentették.

I. személy: Nem így van, ebben az esetben sem. Ha a házastársak közül az egyik magyar volt, a másik meg román, akkor a gyereket románnak tekintették... Tehát 1 600 000, a valóságban viszont legkevesebb 2 500 000 magyar van. Az igazság az, hogy évente csökken ez a szám. Mi már nem érünk semmit.

Valaki sóhajt, majd kis szünet után:

I. személy: Az irányelv az, hogy oda jussunk, hogy ...

II. személy: Ezek olyan gondolatok, hogy ha megint lesz néhány baloldali elhajló, szintén ők lesznek a legfecségőbbek, és ...

I. személy: Más oldalról nézve, sok erdélyi magyar mindent megtesz azért, hogy megőrizze az állását. Például: sok Jakab nevű ember Iacob-nak hívja magát.

Bréda: Jakab Ladislau ...

I. személy: ... Erdélyben a magyarok harcoltak a kommunizmusért ... ők voltak... de erről Ceaușescu nem mondott semmit. Hol voltak az erdélyi magyarok, akik megvalósították¹⁸ ...

Bréda: ... román nacionalisták... kommunizmus... felszabadították... *(kacagnak)*

Bréda: Akkor még valóban így tűnt.

I. személy: Szövetségeket kötünk (szerződéseket), hogy nagyobb tekintélynek örvendünk, mint Magyarország. Mennyien jönnek hozzánk¹⁹ ... *(megszakítják)*

II. személy: Nyersanyagért.

I. személy: Nyersanyagért és minden másért ...

II. személy: A nyugat-németek takargatás nélkül megmondták Ceaușescunak, hogy nem tudják, mit kezdjenek a román ipari termékekkel. A minőség ...

I. személy: Ceaușescu azt mondta Cugiron, hogy a varrógépek nem...

II. személy: Ceaușescu most a nyáron mondta, hogy...

Bréda: Ilyen közlekedési eszközökkel... *(nem fejezi be)*

II. személy: Tengeren még elérnek valahogy ...

I. személy: Igaz, hogy sok minden rendben lenne ... Soha nem vesznek át a magyar tévé adásaiból. Átveszik a németek, a bolgárok, néha az oroszok műsorait, de a magyaroktól semmit.

II. személy: A határmentiek mind fogják a budapesti műsorokat.

I. személy: Jó-jó, de mégis ... *(nem fejezi be)*

II. személy: Nem ez a legnagyobb baj. A legrosszabb, hogy Magyarországon még mindig nincs magyar vezetőség. Míg itt van egy jó román vezetőség, ott rossz magyar vezetőség van.

17 Az 1956-os népszámlálás során 1 587 675 magyar nemzetiségű személyt regisztráltak Románia területén.

18 A beszélgetők a párt 45. születésnapja alkalmából elmondott Ceaușescu beszédekre utalhatnak, amelyekben a főtítár egy újonnan megkonstruált diskurzus alapján szinte teljesen mellőzte a párt történetének bemutatásakor az erdélyi magyar vonatkozású illegalista mozgalmat.

19 A Romániába látogató államfökre utal (Kádár János, Brezsnyev, Tito stb.).

I. személy: ... annak ellenére, hogy Kádárt nem tartják magyarnak, ő mégiscsak jó, de mit csinálhatna?

II. személy: Ezeknek is pont megfelel ez a helyzet. Mivel Magyarország el van foglalva, az oroszok ...

Bréda: ...

II. személy: Jó is, meg rossz is. Jó az, hogy Magyarország el van foglalva, de rossz, hogy...

Bréda: Helyes.

II. személy: Úgyhogy nekik Szerbia fele van egy kis szabad útjuk, már amennyire ez is szabad.

I. személy: Kinek, a románoknak?

II. személy: Igen, mivel a bolgárok is oroszok.

I. személy: Igen, oroszok.

II. személy: A bolgárok állnak a legközelebb az oroszokhoz.

I. személy: ... Kínában a helyzet, ahol ... Brezsnyev sokkal mértékletesebb, mint Hruscsov volt, de ...

II. személy: Ellenben a magyarországi ipari termékek teljesen másak. (?)

I. személy: Igen, szó se róla.

II. személy: Össze sem lehet hasonlítani. A magyarok olyan műszereket gyártanak, melyek a legjobb németországiakkal is felvehetik a versenyt (?) ...

I. személy: Épp a napokban beszéltem ...

Bréda: ...

I. személy: Felszabadult. Ezelőtt 2 évvel még nagyon könnyű volt... de most lecsillapodott. A rádióban vagy a tévében mondták, hogy Ceaușescu a kisebbségek jogairól beszélt Gyulafehérváron.

II. személy: Na persze, Fehérváron hangsúlyoznia kellett ezt, mivel erősek voltak a nacionalista és sovíniszta megnyilvánulások. Ő is beismerte, legalább néhány szóban ellensúlyozni kellett ezt. Itt nem volt mit ellensúlyoznia, de ott már muszáj volt, mert túlzásba vitték.

Bréda: ...

II. személy: Igen ... és Márton püspökkel is²⁰ ...

I. személy: ...

II. személy: A tévében is mondták, de nem... hogy Hunyadi János szarkofágjánál állt volna.

I. személy: Aztán ... egyébként én most a *Decebal*-nál²¹ vagyok, és ...

Bejött Brédáné és egy percre megszakadt a beszélgetés, majd az I. személy folytatja:

... '59-ben tanítottam, de az volt a probléma... '62-ig, és beszéltek ott rólam, úgy hogy '62 óta párttag vagyok.

II. személy: ...

I. személy: ...

20 Márton Áron püspökre gondol.

21 Decebal liceum Déván.

II. személy: Azért érdekelt, hogy ... azt ajánlották nekem, hogy... *(megszakítják)*

I. személy: Hogy lépjél be *(valószínűleg a pártba)*

II. személy: Nem hogy belépjek, hanem iratkozzak be a pártegyetemre.

I. személy: És?

II. személy: És kértem is a felvételemet a filozófia szakra, de nem tudom, mi fog ebből kisülni.

I. személy: Semmi különös, de ...

Bréda: Ha elvégzed a pártegyetemet, oklevelet is kapsz?

I. személy: Nem.

II. személy: A kollégákkal is beszéltem erről a kérdésről, és azt hiszem, hogy elég tájékozottak, mivel az egyik azt mondta, hogy „te párttag vagy és ...”. Mondtam neki, hogy „ne beszélj butaságot, mert nem vagyok párttag”. A pártegyetemre nem mehet az, aki nem párttag.

I. személy: ...

Bréda: Tudjátok meg, hogy én is elmennék egy pártegyetemre, filozófiára. Nem vagyok teljesen tisztában a marxizmussal.

I. személy: Tőlünk, a *Decebal* liceumból, többen is járnak a pártegyetemre, de én nem azért mentem, mert népi egyetem.

II. személy: Nekem azt mondták, hogy ez pártegyetem, és hogy 18-án kezdődik.

I. személy: ... én is ugyanazokat az elveket vallom, mint ők... ők nagyobb kommunistáknak tartják magukat?

II. személy: Ez olyan dolog, amit nem tudok megérteni... ahányszor az Ókirályságban²² járok, mindig jobban és jobban meggyőződök arról, hogy a románok templomai soha nem néztek ki olyan jól, mint most, soha nem fordított rájuk annyi a pénzt az állam, mint most.

I. személy: Miért? Mert a helyi vezetők románok.

Majd Jurcone Petruról, a Felekezeti Főigazgatóság megbízottjáról beszél, de nem érthető.

Bréda: Az ortodox vallás a múltban sem volt egy komoly vallás, és most sem az.

I. személy: ...

Bréda: ... örüljön minden román, tapsoljanak, ilyen jó helyzetük még nem volt ebben a bűdös életben!! ...

II. személy: ...

Bréda megmagyarázza a többieknek, hogy az állam nem azért fektet pénzt a templomok karbantartásába, mert támogatni akarja az egyházakat (a vallást), hanem mert jó állapotban akarja megőrizni ezeket az épületeket, mint műemlékeket, és hogy van egy külön szakbizottság, mely ezzel foglalkozik. Tehát mindezt nem egyházi vonalon, hanem műemléki szinten teszik. Aztán meg előfordulnak itt is visszaélések.

I. személy: A vajdahunyadi Valerian pap mondta, hogy püspöki körlevelet kaptak, miszerint ha egy tanár megakadályozza a hittanórákat, azt jelentsék.

22 „Regatnak”, Ókirályságnak nevezték az 1918 előtti, Moldovából és Havasalföldből álló Romániát.

Bréda: Itt is voltak túlkapások, például egy fiatal ügybuzgó tanítónő őrt állt a templom előtt és elkergette a vallásórára igyekvő gyerekeket... Ami a hittanórákkal történik, az a gyerekek zaklatásának egyik módja.

II. személy: Itt nem a vallásról van szó, hanem a magyar nyelvről.

Bréda: Arról is.

II. személy: A vallás a magyar nyelv utolsó eszköze.

I. személy: ...

II. személy: Ne is beszéljünk a *Babeş-Bolyai*-ról.²³ Az unokaöcsém például, Zsolt, az Angi öccse, Kolozsváron jár a Konzervatóriumba. Kezdetből a magyar tagozatra iratkozott. Tulajdonképpen nincs semmilyen különbség a két tagozat között, mivel az órákat közösen tartják, csak annyi, hogy a magyar tagozatosoknak román órára kell járniuk. Ebben áll a magyar tagozat. Tehát egy plusz munkát vállaltak, csak azért, hogy a magyar tagozaton szerepelhessenek. (kacagnak)

I. személy: A marosvásárhelyi egyetemen van magyar tagozat, de a tanítás ... és ez a Rus Alexandru azt mondta, hogy '62-ben, mikor megváltozott, mondták, hogy „a magyaroknak itt nincs semmi keresnivalójuk” ...²⁴

II. személy: Hogy-hogy, más tartományban lehet magyar a vezető, de ott nem?

I. személy: Igen. Úgy rémlik, hogy most Tövisen van [Rus A-NCsZ], mondják, hogy vissza akarták vinni, de mégis itt maradt. Itt matematikát oktat (?) ...

II. személy: Az a helyzet, hogy mi azon igyekszünk, hogy úgy neveljük a gyermekeinket, ahogyan kell, de hányan vannak, akik ezt nem teszik meg.

A továbbiakban arról beszélnek, hogy a Decebal iskolában a gyerekek egy negyede magyar, majd arról, hogy egyes magyarok a románok oldalára akarnak állni. Ezzel kapcsolatban a II. személy a következőket mondja:

Azon fáradoznak, hogy az ők oldalukra álljanak, de a magyarok kizárják őket, a románok pedig nem fogadják maguk közé.

I. személy: Igen ...

Bréda meséli, hogy járt nála egy volt papnövendék, aki elmondta, hogy az idei felvételi vizsgákon a magyarokat hátráltatták.

II. személy: Vajon meddig tart ez? Statisztikákat készítenek, hogy a bejutottak között hány román, magyar és német szerepel, és kiderül ... tenni kell valamit ...

I. személy: ...

II. személy: ... Általában a magyar gyerekek jobbak, mint a románok ... és megsérti nemzeti érdeküket (*nemzeti érdekünket?*)

Bréda: Ennek a nemzeti kommunizmusnak jobban meg kell erősödnie ahhoz, hogy ...

I. személy: ...

Még beszélgetnek kicsit, de nem lehet érteni, hogy miről. 19.25 környékén a II. személy távozik, a másik kettő kikíséri őt. Kis idő után Bréda és az I. személy visszajött, és újból elkezdtek gépelni.

23 A Victor Babeş és Bolyai János román, illetve magyar egyetemek 1959-es egyesítésével létrehozott Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kolozsváron.

24 A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyászati Egyetemen 1962-től vezették be a román tannyelvű oktatást.

20.50-kor megszakítják a munkát, és beszélgetni kezdenek.

Azt mondja az I. személy, hogy eredetileg kézzel akarta megszerkeszteni ezt a munkát, nem akarta a Bréda idejét rabolni, de rájött, hogy mégsem tudja kézzel megírni. Mondja, hogy érdeklődött még másnál is írógép után, többek között egy bizonyos Székely Mancinál, aki gépíronőként dolgozik a törvényszéken.

Bréda: Laci (Ladislau), akkor hogy egyezünk?

I. személy: Jövök holnap 8-ra.

Bréda: Jó, akkor nyitva hagyom az ajtót.

A továbbiakban a „Decebal” iskoláról beszélnek, de nem lehet érteni, hogy mit. Egy idő után Brédáné jött a szobába, megkérdezte, hogy megy a munka, mire Bréda úr azt válaszolta, hogy jól ment, csak közben megjött Laci (Ladislau - II. személy - sz. m.) és félbeszakítottuk. Brédáné kérdi, hogy Ladislau hogy-hogy itt járt, Bréda pedig válaszol, hogy volt valami gondja, vagy csak erre járt és benézett. Meg akart hívni minket egy kávéra. Az I. személy elbúcsúzik a Bréda házaspártól és elmegy, Bréda úr kíséri ki, az idő 21.50.

Megjegyezzük, hogy mindkét látogatót Ladislaunak hívják, az I. személy a Decebal középiskolában tanár, '62 óta párttag, gyerekei vannak, a kisebbik óvodás korú.

1966. november 4.

Szerkesztette

Megjegyzés:

I. személy: Boros László²⁵

II. személy: Jánky László²⁶

Jakab L. Főhadnagy

CNSAS, fond Informativ, dos. 88370/2. 47-53. f. Géppel írt, román nyelvre fordított lehallgatási feljegyzés magyar fordítása.

25 Boros László a dévai Decebal gimnázium tanára.

26 Jánky László gyógyszerész (Magyarigen) 1942-1943 között Marosvásárhelyen volt gyógyszerészgyakornok, majd 1949-1985 között állami alkalmazott, vezető beosztású gyógyszerész volt Gyulafehérváron és Déván.

Jegyzőkönyv a szatmári magyar nacionalisták kérdéskörben történt feldolgozásról

Szatmárnémeti, 1966, szeptember 25.

Belügyminisztérium

Máramaros Tartományi Igazgatóság

Szatmár rajon

Alulírottak, Dobos Antal és Rotărescu Gheorghe századosok a Belügyminisztérium Szatmár Rajoni Osztálya keretében átadtuk, illetve átvettük egymástól a következő anyagokat:

Magyar nacionalisták problémakörben átvettük:

Nyilvántartás:²⁷

- P. C. S²⁸ probléma-dosszié, 232, 9 gyanúsítottal (2 passzív)
- P. R. M.²⁹ probléma-dosszié, 232, 6 gyanúsítottal (1 passzív)
- P. V. M.³⁰ probléma-dosszié, 232, 32 gyanúsítottal (6 passzív)
- P. A. M.³¹ probléma-dosszié, 232, 9 gyanúsítottal (1 passzív)
- Mősz³² probléma-dosszié, 232, 8 gyanúsítottal
- K.H.³³ probléma-dosszié, 482, 37 gyanúsítottal (5 passzív)
- Baross³⁴ probléma-dosszié, 232, 194 gyanúsítottal (3 passzív)

Felmérve a gyanúsítottakat megállapítottuk, hogy egyesek RKP-tagok (mint Anderko Viktor, Zsigo Károly, Tóth János), míg mások elhunytak (Görömbei Kálmán, Vicsei András). Ellenőrizni kell ezeket a gyanúsítottakat, majd megfelelő intézkedéseket hozni; továbbá a többi gyanúsított helyzete is ellenőrizendő. Az idős, beteg, tevékenységre képtelen elemeket, valamint a lojálisakat a passzív elemekhez kell sorolni. A fenti dossziékon kívül, szintén a nyilvántartások fejezetnél, átadtunk illetve átvettünk egy sor eredeti anyagot a Baross egyesülettel kapcsolatban (beiratkozási kérelmek, a volt N. M. K. tagjait tartalmazó táblázatok). Szükséges ezek további azonosítása, ellenőrzése és a nyilvántartásba való felvételük. Alulírottak továbbá megállapítjuk, hogy a horthysta rendszer alatt a város területén különböző kulturális, sport-, katonai stb. egyesületek működtek (mint a Széchenyi³⁵ egyesület, Levente egyesület, volt tisztek, csendőrök, stb.), amelyeknek – nacionalista tevékenységük és

27 A Kolozsvári Fellebbviteli Tisztogató Bizottság 1945-ben kiadott általános irányelveket tartalmazó irata is felsorolja azokat a szervezeteket, pártokat, amelyeket az új kontextusban „antidemokratikusnak”, illetve fasisztának tartottak.

28 Nyilaskeresztes Párt

29 Magyar Megújulás Pártja.

30 Magyar Élet Pártja

31 Erdélyi Párt

32 Beazonosítatlan szervezet.

33 Beazonosítatlan szervezet.

34 A Baross szövetség 1919-ben alakult azzal a céllal, hogy védje a keresztény iparosok, gazdák és vállalkozók érdekeit.

35 Széchenyi Zsigmond Kolping Család Egyesület katolikus szervezet.

indoktrinációs hatásuk miatt – fontos a beazonosítása és felügyelete, hogy megállapítható legyen jelenlegi tevékenységük.

Ügynöki hálózat:³⁶

Konspirációs lakások:

- Stúdió ház
- Szabadság ház
- Duna ház

Tevékenységek:

–„A klub” egyéni adatgyűjtési dossziéba tartozó elemek a *Ki mit gyűjt* Magyar Népköztársaság-béli klub tagjai. Az akció jelenlegi helyzetével összefüggésben meg kell állapítani, hogy ennek a tevékenységnek van-e nacionalista jellege, valamint a szatmáriak jelenlegi álláspontját. Abban az esetben, ha tevékenységüknek nincs semmilyen ellenséges jellege, akkor informatív-operatív intézkedéseket kell hozni a fentnevezettek felbomlása érdekében.

–„A levelező” adatgyűjtési dosszié az Állami Színház irodalmi referensét, Gyöngyösi Gábort érinti. A fő intézkedéseket arra kell irányítani, hogy kiderüljön, tartja-e még a kapcsolatot Katona Danival, Helmezi Dömével (Szatmár), Balogh Edgárral, Panek Zoltánnal (Kolozsvár) és másokkal, milyen természetű kapcsolatok ezek, továbbá jelenlegi magatartásáról, ui. úgy tűnik, megsejtett valamit arról, hogy követik. Ha az derül ki, hogy ezek a kapcsolatok csak spontánok és az illetőnek nem ellenséges a magatartása, akkor ajánlatos rátérni az ügynökként való beszerzésére.

–„A kör” csoportos adatgyűjtési dosszié Földes Károlyra, Boros Mártonra, Mészáros Ödönre és Turai Károlyra vonatkozik. Mivel Mészáros József, Tóth István, stb. figyelmeztetése után óvatosságra intették a célszemélyt, úgy tűnik, hogy a fentnevezettek nem gyűlnek már össze, mint korábban, hanem csak alkalmanként találkoznak, a fő célpont pedig – Földes – beteg, mozdulatlanul ül a lakásán. A jövőbeli intézkedéseket annak kiderítésére kell irányítani, hogy a véletlenszerű, spontán találkozásokon beszélnek-e ellenséges jellegű kérdésekről, illetve melyek a szándékaik, jövőbeli terveik. Abban az esetben, ha megállapítható, hogy nem folytatnak ellenséges tevékenységet és az előző figyelmeztetéseknek köszönhetően óvatosak, akkor tanulmányozni kell a szóban forgó személyek figyelmeztetésének lehetőségeit.

A fentiekén kívül átvettük még a Szatmári Állami Színház, az Állami Filharmónia, a Popular és Victoria filmszínházak alkalmazottainak táblázatait, amelyek tulajdonképpen a Művészet és művelődés probléma célpontjai. Ehhez a kérdéshez kapcsolódóan átvettünk még Vajda András, Adlef Ingeborg, Fülöp Ildikó, Kőmíves Balázs, Cseresznyési Gyula és Kovács Ferenc színészekre vonatkozó anyagot. Ugyanakkor Kiss Józsefre és Békefi Lászlóra vonatkozó anyagokat, valamint egy táblázatot a nyomdával kapcsolatos anyagokról. Közülük Vajda András előzetes ellenőrzés alatt áll. Ellenőrizendő még Kiss József és Békefi László, akikről ellenséges álláspontot jeleztek. Ugyanakkor Mészáros Elekre és Markó Imrere vonatkozó anyagot is vettünk át, kikről

36 Az informátorok nevét nem közöljük.

szintén ellenséges álláspontot jeleztek és szükséges az ellenőrzésük. A *Magyar nacionalisták* problémakörben átvettünk még egy sor levelet, melyek közül ellenőrizni érdemes a következőket: Zsoldos Mária, Pintye Júlia, András M., Jánki Mária, Dohi László, Kiss László, Kovács Péter és Izsáki Dezső (akikről ellenséges megnyilvánulásokat jeleztek), a többieket pedig a lehetőségekhez mérten. Ugyanezen alkalommal átvettük a *Német nacionalisták* problémakört is, 213, 16 gyanúsítottal. Amit követően felvettük a jelen jegyzőkönyvet, ma 1966. szeptember 25-én.

Átadtam

Dobos Antal, százados

Átvettem

Rotărescu Gheorghe, százados

ACNSAS, fond Informativ, dos. 115205/5. 43-45. f. 5. Géppel írt román nyelvű irat fordítása.

Tájékoztató jegyzékek az egykoron Szatmáron működő nacionalista, irredenta szervezetekről

Szatmár, 1967. szeptember 17.

1. Turáni Vadászok³⁷

Az alkalmi forrás a következőkről számol be az ún. Turáni Vadászok szervezetről, mely kb. 1942-ben működött Szatmárnémetiben és ugyanabban az évben is jött létre. A szervezet központja Budapesten volt. A forrás nem ismeri a szervezet egy vezetőségi vagy rendes tagját sem, illetve a tevékenysége célkitűzéseit sem. 1943-ban, amikor a németek elfoglalták Magyarországot³⁸, a forrás egy újságban olvasta, hogy ezt a szervezetet felszámolták, a budapesti vezetőit a németek letartóztatták, javaikat pedig elkobozták. 1945-ben, rögtön a felszabadulás után, a forrás (egy vadászat alkalmával) megismerkedett az akkori rendőrfőnökkel, Jelinek Edével és járt is a rendőrségen. Egy ilyen alkalommal látta a Weisz, Lustig, Noe és Jelinek, akkori rendőrök, által összeállított táblázatot azokról a jobboldali vezetőkről, akik részt vettek a kommunisták elleni akciókban és akiket összegyűjtöttek és elvittek a Szovjetunióba az ország újjáépítésére (fogság). Ez alkalommal a rendőrség nem keresett egy személyt sem, aki tagja lett volna a Turáni Vadászok szervezetnek.

Szatmárnémeti,

1967. szeptember 5.

Forrás „Tóth István”³⁹

A tiszt megjegyzése: A jegyzék – melyet az I. Szakosztály kért néhány, művelti érdekeltsgű kérdés tisztázására – a kiosztott feladat alapján született. A másolat átkerül az I. Bűróhoz hasznosítás végett.

Nagy T. József főhadnagy

2. Lorántffy Zsuzsanna Egyesület⁴⁰

Az alkalmi forrás a következőkről tájékoztat: A magyar korszakban, 1940 és 1945 között működő szervezetek közül a forrás a Lorántffy Zsuzsanna Egyesületet ismeri jobban, mely vallásos egyesületként működött. Az adott időszakban vasárnapi összejöveteleket szerveztek, ahol különböző párbeszédeteket, egyfelvonásos színdarabokat stb. adtak elő. Az egyesületnek volt egy amatőr művészekből álló csoportja, ők adták elő ezeket a darabokat. Az összejövetelekből származó tiszta bevétel a templom újjáépítésére fordították, mely a háború alatt, a bombázások következtében összeomlott. Az egyesületet Szatmárnémetiben Dr. Kiss Bartolomeo református lelkész támogatta. További tagjai voltak még Simon István elhunyt műszerész; Mohl Mária,

37 A Turáni Vadászok nevet viselő jobboldali társadalmi szervezetet a húszas években hozták létre.

38 A német csapatok valójában 1944-ben foglalták el Magyarországot (1944. 03. 19).

39 Az informátor konspiratív neve.

40 A Lorántffy Zsuzsanna Egyesület 1892-ben alakult a keresztény szeretet gyakorlásának elősegítésére. Elsősorban a nők között örvendett nagy népszerűségnek.

aki jelenleg is él és a volt Bercsényi (ma G. Coşbuc) utcában lakik; Székely Sándor borbély és Székely Margit, mindketten szatmárnémetiek. Ugyanakkor Dudás felesége (Kirilla özvegye, volt szatmári kereskedőé – a Gyár és a Grigore Ureche utcák sarkán) is részt vett az egyesületben. Az első férje halála után újra férjhez ment egy volt magyar rendőrhöz, Dudáshoz, aki ma is él.

Szatmárnémeti, 1967. szeptember 8.

„Kiss Pál”⁴¹

A tiszt megjegyzése:

Az anyagot – melyet az I. Szakosztály kért néhány, műveleti érdekeltségű kérdés tisztázására – a kiosztott feladat alapján készítette az alkalmi munkatárs. A másolat átkerül az I. Bürohoz hasznosítás végett.

Szatmárnémeti, 1967. szeptember 8.

Nagy T. József főhadnagy

3. Fehérház Bajtársi Egyesület⁴²

Az alkalmi forrás tájékoztat, hogy a szatmárnémeti Fehérház Bajtársi Egyesület 1941–1942-ben jött létre. Vezetősége Budapesten volt. A forrás – abban az időben nagy amatőr halász lévén – egyes ilyen halászatok alkalmával megismerkedett a szatmári egyesület kiemelkedő tagjaival. Így az illető egyesület tagjai közül a következőket ismerte: Schweitzer Béla (vitézi rangú) Aranyosmeggyesen volt földbirtokos, a forrás nem tudja, hogy jelenleg hol tartózkodhat az illető; Werner Oszkár (vitézi rangú) volt földbirtokos, aki 1946-ban Csengeren (Magyarország) volt rendőrfőnök, de azt, hogy hogyan sikerült elfoglalnia ezt az állást 1946-ban, azt a forrás nem tudja; Horváth János Szatmárnémetiből, a Dacia étterem tulajdonosa, elhunyt; Rác Lajos (vitézi rangú) könyvkereskedő volt, elhunyt; Gerber József, volt bankhivatalnok, elment Magyarországra, de ott elhunyt. A Jelenik strand közelében lakott, nagy amatőr halász volt. A forrás 1942-ben és 1943-ban nem tudott ennek az egyesületnek a létezéséről, de Rác Lajoson keresztül – akivel mindig együtt halászott, nagy harcákat fogtak – megtudta, hogy a fent említett urakkal együtt részt vesz ebben az egyesületben. Az egyesület tagjai mind jómódú emberek voltak, gazdag földbirtokosok, a városi közigazgatás vezetői és jól szituált, magas rangú hivatalnokok. Minden hónapban gyűlést tartottak a Dacia étterem kistermében, melyet Horváth János bocsátott a rendelkezésükre. Fő célkitűzésük az volt, hogy lépésről lépésre kövessék a kormányzót (Horthy) a szovjetellenes háború folytatásában, és hogy a kommunisták ellen harcoljanak. Egyik ilyen gyűlésen jelen volt egy budapesti ezredes, magas és sovány ember, egy eléggé elhasznált egyenruhában (mindez 1944 végén történt)⁴³, és felszólalt, mondván, hogy a háború még nem veszett el, a szövetségesek erői számosabbak és kiválóbbak az ellenségénél (tulajdonképpen a háború ekkor már el volt vesztve), és hogy tartsanak ki az utolsó percig. A Dacia étterem 1940–1944 között a Pannónia nevet viselte. 1943 nyarán (a forrás emlékei szerint) a Dacia étteremben

41 Az informátor konspiratív neve.

42 Fehérház Bajtársi Egyesület az őszirózsás forradalom ellen 1918–1919 tájékán alakult jobboldali szervezet.

43 Valószínűleg korábban történhetett, hisz 1944 végén a szovjet csapatok már elfoglalták Erdélyt.

hatalmas halas vacsorát tartottak, melyen a forrás is részt vett. Amennyire visszaemlékszik, az ismerős részvevők között volt egy bizonyos Seres, szatmárnémeti pék is, akinek saját péksége volt. Hogy hogyan jutott oda az illető, azt a forrás nem kutatta, és nem is érdekelte ez. Aztán 1952-ben újból találkozott Seressel, amikor is egy lopás gyanújával kidobták a pékségből (ami akkor már az államé volt), néhány kollégájával együtt. Volt egy megbízható barátja, ún. Bufta úr, aki szintén nagy zsebtolvaj volt, mivel mintegy másfél hónapig dolgozott valamilyen vezető funkcióban a vajgyárban, ahol üzletelésen kapták rajta és kidobták az állásából. De addig is, amíg Bufta hivatalban volt, elhelyezte Serest a Szatmári Szőlőskertekhez a tejbegyűjtő központba, cserébe pedig ő megkapta Seres szatmári lakását. A Szatmári Szőlőskerteknél Seres a magyar pártban és a kommunista pártban is tevékenykedett és elég nagy szája volt. Amikor megalakult az első kollektív gazdaság, ő volt az első jelentkező a listán, de nem volt sem földje, sem semmije. Aztán egy év után szép lassan kilépett mindenkiből és lassacskán visszavették a pékségbe. Egy év múlva a felesége is visszament Szatmárra. A forrás nem tudja teljesen felidézni, hogy ki vett még részt az egyesületben, aztán meg sok év eltelt azóta, hosszú az az időszak, az esetleges tagok pedig vagy nagyon megöregedtek, vagy elhunytak, vagy elmentek. A városban nem ismer fel egy volt egyesületi tagot sem. Abban az időszakban, amikor az antikommunista tevékenységgel vádoltakat a rendőrség összegyűjtötte és a Szovjetunióba szállította, a forrás Jelinek Ede főnök környezetében volt, ezért pontosan tudja, hogy Jelinek nem találta meg ennek az egyesületnek egyik volt tagját sem. A Fehérház Bajtársi Egyesület tagjai havonta tartottak gyűlést, mely általában nagy bankettel végződött. Ezekon a gyűléseken fűt-fát megígértek beszédeikben, nagy hangon hirdették a kommunizmus feletti győzelmet, de végül semmi konkrétat nem tettek, mikor bajba kerültek, mindenki szaladt amerre látott. A forrás azért tudja ezeket a dolgokat, mert végig a városban tartózkodott, mely abban az időben nagyon kihalt volt.

1967. szeptember 4.

„Toth Ștefan”

A tiszt megjegyzése: Az anyagot – melyet az I. Szakosztály kért néhány, műveleti érdekeltsgű kérdés tisztázására – a kiosztott feladat alapján készítette az alkalmi munkatárs. A másolat átkerül az I. Szakosztályhoz hasznosítás végett.

Szatmárnémeti, 1967. szeptember 7.

Nagy T. József főhadnagy

ACNSAS, fond Informativ, dos. 115205/5. 5, 31, 28. f. Géppel írt román nyelvű jelentés hivatalos másolatának fordítása.

Feljegyzés a Maros megyében 1968-ban beszervezett informátorokról és az információs munkáról

Marosvásárhely, 1968. december 6.

A vizsgálatokból kiderül, hogy a megfigyelő szervek érdeklődése azon városi értelmiségiek felé fordult, akiknek nincs politikai vagy bűnügyi előéletük, hazafias érzelműek és politikailag elkötelezetlenek. Általában az újonnan bevont informátorokat a kémelhárítás és szabotázs-elhárítás területén foglalkoztatjuk. Felkészültségük és betöltött tisztségeik alapján hasznosak az államvédelmi munka területén. A Felügyelőség keretében jelenleg 991 informátor dolgozik, a következő foglalkozás szerinti megoszlásban: Földműves - 418, Tisztviselő - 186, Értelmiségi - 151, Munkás - 149, Technikus - 46, Diák, tanuló - 8, Más foglalkozású - 33. 665 informátor beszél idegen nyelveket: Magyar nyelv - 545, Német - 169, Francia - 45, Angol - 20, Orosz - 13, Olasz - 4, Latin - 4, Lengyel - 2, Jiddis - 2, Spanyol - 1, Cseh - 1. A felsoroltaknak egy része több idegen nyelvet is beszél. Az együttélő nemzetiségek közül van: Magyar - 424, Német - 100, Zsidó - 13, Rutén - 1, Orosz - 1, Örmény - 1, Lengyel - 1. A többiek pedig román nemzetiségűek. Ez az arány megfelel a megye nemzetiségi összetételének. A megyei állambiztonsági szerv a következő megosztásban fedte le informátoraival az ipar, mezőgazdaság, kereskedelem, szállítás, kultúra és tudományok tevékenységi köreit:

Ipar - 65, Szállítás - 13, Építkezés - 5, Kereskedelem - 3, Mezőgazdaság - 2, Művészetek és kultúra - 7, Oktatás - 13, Más ágazatok - 8. A feladatok szempontjából a 991 informátor megoszlása így alakul: Szabotázs-elhárítás - 116, Kémelhárítás - 125, Legionárius mozgalom kérdése - 178, Magyar nacionalisták - 145, Nemzeti Parasztpárt - 78, Német nacionalisták - 53, a többiek pedig - kisebb létszámban - más területeken dolgoznak (volt kizsákmányolók, vallásügy stb.) Az informátorok közül 144-en [!114] különböző burzsoá és fasiszta pártoknak illetve szervezeteknek voltak tagjai: Legionáriusok - 59, Nemzeti Parasztpárt - 12, Nemzeti Liberális Párt - 8, Nyilaskeresztes Párt - 11, Magyar Megújulás Pártja - 8, Agrárpárt-12, Hökk⁴⁴ - 1, CNM - 3.⁴⁵

Megfigyelhető, hogy míg a 1967-ben beszervezett informátorok jelentős részét a kevésbé képzettek tették ki, 1968-ban a többség már értelmiségi volt, amint az kiderül az alábbi összehasonlító adatsorból is. 1967-ben 84 informátort vontunk be: Földműves - 25, Tisztviselő - 14, Munkás - 9, Orvos - 6, Mérnök - 4, Technikus - 5, Tanár - 5, Tanító - 2, Tanuló - 2, Lelkész - 2, Ügyvéd - 1, Más foglalkozású - 9.

1968-ban 20 személyt szerveztünk be, a következő foglalkozás szerinti megosztásban:

Mérnök - 3, Ügyvéd - 2, Orvos - 1, Tanár - 2, Lelkész - 2, Technikus - 2, Tisztviselő - 1, Munkás - 1, Földműves - 4, Más foglalkozású - 2.

44 Hárshgyi Örsvezetők Központi Kiképzőköre a Levente- és a cserkészmozgalomhoz tartozó társadalmi szervezet.

45 Beazonosítatlan szervezet.

Nemzetiség szerinti bontásban az 1967-ben beszervezett személyek: Magyar – 41, Román – 34, Német – 6, Zsidó – 2, Lengyel – 1. 1968-ban pedig: Magyar – 6, Román – 6, Német – 5, Zsidó – 3.

Az nyilvántartás⁴⁶ átrostálása után, amely ez által jelentős mértékben csökkent, az informátorok egy részére már nem volt szükség. Őket 1968-ban kivontuk a rendszerből, szám szerint 525 személyt. A kivonás másik oka a KB 119-es határozatában foglaltak.⁴⁷ A konkrét okok: RKP tag – 141, Hírszerzési lehetőség nélkül – 133, Már nem hasznos – 109, Beteg – 41, Visszautasította az együttműködést – 38, Nem megfelelő – 26, Nem őszinte – 19, Dekonspirált – 10, Elhunyt – 4, Elhagyta a helységet – 2, Bíróságra került – 1, Gyenge munkaeredmények – 1. A fenti személyek közül egyeseknek 15–19 éves régiségük van, legtöbbjüknek viszont csak 5–10 év. Az 1968-ban kivont informátorok foglalkozás szerinti megoszlása: Földműves – 183, Munkás – 91, Tisztviselő – 80, Technikus – 31, Mérnök – 26, Orvos – 10, Tanár – 11, Tanító – 15, Ügyvéd – 11, Lelkész – 8, Művész – 3, Gyógyszerész – 2, Nyugdíjas – 5, Festő – 1, Más foglalkozású – 48. Nemzetiségek szerint pedig a következő: Magyar – 239, Román – 231, Német – 49, Zsidó – 4, Lengyel – 1, Osztrák – 1.

Az 1968-ban beszervezett informátorok közül senkit nem zártunk ki. 1968-ban sokkal kevesebb informátort vontunk be, mint az előző évben, ugyanis a nyilvántartás ezúttal sokkal kevesebb személyt tartalmaz. 1968-ban nem volt meghíúsult beszerzési kísérlet. Ez évben 33 olyan informátort zártunk ki a rendszerből, akik visszautasították az együttműködést. Ezek közül szemléltetünk néhány esetet: 1961-ben beszerveztünk egy molnárt, miután tetten értük, amint lisztet lopott a malomból. Kezdetben kielégítő eredményeket mutatott fel, majd egyre gyengébbeket, végül 1968-ban határozottan visszautasította az együttműködést, arra hivatkozva, hogy az, amiért ő elfogadta a beszervezést, már nem számít büntetendő cselekménynek. 1953-ban bevontunk egy tanítót, akit közben egy év börtönbüntetésre ítétek tanulmányi iratainak meghamisítása miatt. Ezért tisztségében lefokoztuk. Az utolsó találkozón kérte az állambiztonsági szervekkel való kapcsolatának megszakítását, mondván, hogy szégyelli magát, amiért előttük eltitkolta tettét. 1952-ben szerveztük be azt a személyt, akit aztán 1956-ban TBC betegsége miatt kizártunk. 1964-ben újra mozgósítottuk, most azonban megtagadta az együttműködést, mondván, hogy egy este „kém”-et kiáltott utána valaki. Az esetet leellenőriztük és valótlannak bizonyult. 1964-ben beszerveztünk egy munkást, aki most elutasítja az együttműködést azzal az indokkal, hogy 1967-ben a felesége látta őt, amint a milícián az állambiztonsági tiszttel találkozott, mondván utólag, hogy „Menj a milíciára, mert megjött a Securitate-tól az illető.” Ettől kezdve más ismerősei is gyanakodtak rá. Egy földműves, miután sokáig kivonta magát a kitzűzött feladatok elvégzése alól, visszautasította a velünk való együttműködést, különböző ürügyekre hivatkozva. A rendszerből eltávolított személyek e csoportjánál nagyon gyakran nem derül ki a személyi dossziékból az együttmű-

46 A megfigyelendő személyek belügyi nyilvántartásáról van szó.

47 A közigazgatási reform során a Securitate egykori tartományi szerveit is átszervezték, újjászervezték, megalakítva a megyei szintű szervezeti szintet. A 119-es rendelet alapján a párttagokat nem lehetett besúgóként beszervezni.

ködés visszautasításának konkrét oka. A dekonspiráltak fejezetnél idén csak négy esetet jegyeztek. 1952-ben beszerveztünk egy tanítót, aki jó eredményeket mutatott fel egy legionárius csoport körében, akiket utólag elítéltek. A büntetés lejártá után az egyik legionáriust 1968-ban beidéztek az állambiztonsági szervek, hogy megrovásban részesítsék. Ez alkalommal megállapították, hogy a legionárius csoport tudta, hogy ki az informátor, ugyanis a kivizsgálás során csak e személy által összegyűjtött adatokat mutattak és olvastak fel nekik. Egy informátort azért kellett a hálózathoz eltávolítanunk, mert egy olyan eseten dolgozott, aminek a végén a célszemélyt figyelmeztették. A figyelmeztetés következtében pedig az illetőnek eszébe jutott, hogy csak ő lehet az állami szervek informátora, ugyanis az ő nyilatkozatát nem mutatták meg neki. 1955-ben beszerveztünk egy lelkészt, aki leleplezte főnöke előtt az állambiztonsági szervekkel való viszonyát. Az ellenőrzések során kiderült, hogy (...) ⁴⁸

1966-ban egy szövömestert szerveztünk be, aki a feleségének bevallotta, hogy együttműködik az állambiztonsági szervekkel. Kivontunk a hálózathoz további 55 informátort, akik nem feleltek meg az elvárásoknak: erkölcsileg ingatagok, autoritás és a környezetre való befolyás nélküliek, valamint egyesek értelmileg lecsúsztak (iszákosak, tolvajok, erkölcstelenek stb.) 1951-ben beszerveztünk egy tanulót, aki 1948-ban tagja volt a Vlad Ţepeş felforgató csoportosulásnak. ⁴⁹ 1959-ben a milícia letartóztatta és fogházba zárta, majd az 1959/315-ös rendelet alapján helyezték szabadlábra. ⁵⁰ Később még egy ízben letartóztatták és három évre ítélték el 32 000 lej elikkasztásáért. Ezek után még néhányszor kapcsolatba léptünk vele, aminek volt is eredménye, az utolsó alkalommal viszont kiderült, hogy komolytalan, iszákos személy, nem bizalomkeltő. 1962-ben hazafias érzelmei alapján beszerveztünk egy mezőgazdász technikust, akiről 1968 elején kiderült, hogy hiányt mutat a könyvelése. Felbontották a munkaszerződését, ő pedig elhagyta a helységet. Mivel a válogatás során a nyilvántartás nagysága jelentős mértékben csökkent (főleg falvakon), 389 informátorral ideiglenesen megszakítottuk a kapcsolatot. Őket egyelőre nem tudjuk aktívan foglalkoztatni. Megjegyzendő, hogy ebből az összlétszámból 141-en RKP tagok, akikkel ugyanúgy megszakítottuk a kapcsolatot az érvényben lévő rendeletek alapján (a KB 119-es határozata), mivel a hálózatban való megtartásuk már nem föltétlenül szükséges. A folyó év során újonnan megnyitott iratesomók nagy része (38 db, 40 érintett személy) nacionalista tevékenységekről szól. Többségükben magyar nacionalistákról van szó: ellenséges agitáció (27), a kémelhárítás kérdése az NSzK (17), Izrael (7), AEÁ (4), franciák (4), angolok (2), olaszok (2), valamint más országok (5) és különböző vallások, szekták (11) vonatkozásában. Közülük politikai előzménnyel rendelkeznek: Magyar Megújulás Pártja – 1, Agrárpárt-1, Legionárius – 5, Nyilaskezes Párt – 1, Nemzeti Parasztpárt-1

1968-ban 31 adatgyűjtési dosszié oldódott meg, melyek közül 12 esetben ismert a szerző (szám szerint 13), 19-ben pedig nem. Azonban egyetlen megszüntetett ügy sem

48 Olvashatatlan szavak.

49 Vlad Ţepeş II. 1948-ban Victor Lupşa nevű személy által szervezett antikommunista csoportosulás. Háromszék, Putna és Râmnicu Sărat megyékben volt a legtöbb tagja.

50 Az 1959/315-ös rendelet elrendelte néhány politikai elítélt szabadlábra helyezést és az ezekre vonatkozó büntető eljárás megszüntetését.

okozott akkora kárt, amit pótolni kellett volna. Nacionalista–soviniszta tevékenység témakörben 28 iratcsomó van megnyitva, 29 személyről: közülük 27 magyar, egy német és egy zsidó. Ez irányban az akciók: 14 személy, mind magyar nemzetiségűek. 1967-ben a Belügyminisztérium volt Maros Magyar Autonóm Tartományi Főigazgatóságán 684 ellenőrzési dosszié létezett, melyeket az év végén felszámoltak. Arányosan összehasonlítva a következő évvel Maros megye viszonylatában (mely a volt tartomány lakosságának kb. felét foglalja magába) megállapítható, hogy az ily módon nyilvántartott (ellenőrzési dosszié, iratcsomó) személyek száma csökkent: 1968-ban a megyében 126 iratcsomó volt, 128 személlyel. Ami az adatgyűjtést illeti, 1967-ben 45 dosszié volt nyilvántartva, rá egy évre pedig ezek száma 63-ra emelkedett, amiből 12 oldódott meg. A számok alapján kiderül, hogy 1967-hez képest csökkent azon észrevételek száma, melyek az állambiztonsági szerveket érdeklik, és amelyeket iratcsomók által, aktívan ellenőriznek. Az ilyen formában megfigyelt személyek: Értelmiségi – 60, Földműves – 20, Munkás – 13, Tisztviselő – 13, Technikus – 6, Diák – 5, Tanuló – 1, Más foglalkozású – 12. Közülük 9-en vannak 40 év felett, 36-on pedig 40 évnél fiatalabbak. Nemzetiségi vonatkozásban a helyzet a következő:

Kémelhárítás ügyében megfigyelt személyek: Magyar – 18, Német – 16, Román – 9, Zsidó – 7, Angol – 1, Olasz – 1. Szabotázselhárítás: Magyar – 1, Ellenséges agitáció: Román – 10, Német – 1, Magyar – 9, Orosz – 1. Nacionalista–soviniszta vonalon: Magyar – 41, Német – 1, Zsidó – 1. Vallások és szekták ügyében: Magyar – 6, Román – 5. Hazaárulás: Román – 1. Más kategória: Magyar – 1.

Nincs megfigyelés alatt egyetlen megyében lakó idegen állampolgár sem. A fentiekből kiderül, hogy nemzetiségi bontásban a magyar elem dominál. Ami a tevékenységi köröket illeti, itt a nacionalista–soviniszta, irredenta ellenséges tevékenység vezet, ezt követi a kémgyanús megmozdulás és az ellenséges jellegű agitáció. Továbbá az is kiderül, hogy az ily módon a munkadossziék nagy részét a politikai vagy bűnügyi előélet nélküli elemek alkotják (131-ből 108). 1968-ban lezárult 12 adatgyűjtés (13 személy), 19 ismeretlen szerzőjű adatgyűjtési dosszié és 27 iratcsomó (28 személy). Az eredmények: Figyelmeztetés – 7, Beszervezés – 2, Kis jelentőségű anyag – 9, Elhunyt – 1. Beazonosíthatatlan szerző – 16 (nem túl jelentős esetek)

A Maros Megyei Állambiztonsági Felügyelőség nyilvántartása 1172 objektum dosszié szerint nyilvántartott, valamint 131 adatgyűjtési dossziéval és iratcsomóval rendelkező személyből áll. A nyilvántartásban a legveszélyesebb elemek maradtak, ami a következő számokból is kiderül: Legionárius – 281: közülük 134-en sejt-főnök és annál magasabb funkciót betöltők, 45-ön pedig politikai elitéltek voltak.⁵¹ Politikai elitelt – 255 (ebben a kategóriában), összesen viszont 367-en vannak, egy részük más különböző problémaköröknél lévén nyilvántartásban (legionárius, nacionalista, vallás-szekták ügye stb.) Nacionalista – 155 személy, Szekta – 137 személy.

A többi probléma esetében a nyilvántartásban szereplő esetek száma kisebb. A nyilvántartásban kiválogatásakor kikerültek ebből a kategóriából a társadalmilag már

51 A legionárius mozgalom szerkezeti felépítésében az ún. „fészek” (cuib) jelentette az alapszervezetet, alapsejtet. Élén egy ún. sejt-főnök „șef de cuib” állt.

veszélytelen elemek. Nincs olyan esetünk, amikor a kiválogatott személyt vissza kellett volna vennünk a nyilvántartásba. 1967 végén a régi operatív nyilvántartásban 30 521 személy szerepelt, ebből jelen pillanatig kivontunk 28 834-et. (Az 1968 elejére megmaradó adatbázisból 978 személyt áthelyeztünk más megyei felügyelőségekhez) Az „újonnan nyilvántartásba vettek” kategóriában 667 személy szerepel: 456-ot más megyei szervektől vettünk át, 166-on adatgyűjtési dossziéval és iratcsomóval rendelkeznek, 45 személyt pedig most újonnan vettünk nyilvántartásba. 1968-ban nem volt letartóztatott személy. A helyzetből adódó figyelmeztetések a megfigyelési adatok alapján keletkeztek, viszont nem szolgálnak alapul bírósági feljelentésekhez. Három személyt vizsgáltunk szabadlábban, őket nyilvánosan is lelepleztük. A Maros Megyei Felügyelőség körzetében 1968-ban nem volt olyan eset, hogy hivatalos ügyben külföldre távozott román állampolgár megtagadta volna a hazatérést. Az 1967 és 1968 közötti tevékenység színvonalát összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy több tényezőnek köszönhetően e téren minőségi ugrás történt. Az új rendelet megjelenése előtt hatalmas volt a nyilvántartott személyek száma, többségük azonban (95,8%) nem képezte az állambiztonsági munka tárgyát. A jelenlegi adatbázis (problémák szerint csoportosítva) lehetőséget ad arra, hogy csak azon elemekre összepontosítsunk, akik valamilyen államellenes cselekedetre hajlanak. Jelentős tény, hogy 1967-ben 30 521 személy szerepelt az operatív nyilvántartásban, a jelenlegi viszont csak 1303-at tartalmaz. Az adatbázis átszervezésével párhuzamosan a hírszerző hálózatot is szigorúan csökkentettük: csak azon személyek maradtak benne, akiknek valós lehetőségeik vannak és jelentős mértékben hozzájárulnak a hírszerző munka eredményességéhez. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy azokkal, akiknek a válogatáskor nem volt hírszerzési lehetőségük, csak megszakítottuk a kapcsolatot, hogy bármely pillanatban újra bevonhassuk majd őket. A munkavégzés során kiderült, hogy jelenleg nagyon fontos kiemelt figyelemmel követni az értelmiségi elemet, a fiatalokat és egyetemistákat. Az utóbbi időben ugyanis egyre gyakrabban jelenik meg soraikban bizonyos liberális hajlam, ami könnyen ellenséges akciókhoz vezethet. Hasonlóképpen – megyénk sajátosságából kiindulva – figyelmet kell fordítanunk a nacionalista elemekre is. Ezek az utóbbi időszakban bizonyos emigráns körök által kívülről becsempészett propaganda nyomán egyre fokozták nacionalista-irredenta tevékenységüket. A turizmus fejlődése, a kereskedelmi kapcsolatok erősödése elősegítik nagyszámú idegen elem megjelenését megyénkben. Ezért nekünk arra kell törekednünk, hogy fokozzuk és javítsuk a feltételeket azok kiválogatására és megfigyelésére, akik ellenséges tevékenységnek adják jelét. Ennek érdekében – hogy meghiúsítsunk minden ellenséges akciót – fontos bevonnunk mind a kémelhárító szervet, mind a többi hírszerző szervezetet.

Hogy a jelenlegi követelményeknek megfelelő szintű munkát végezhessünk, folytatnunk kell a hírszerző hálózat javítását olyan elemek bevonásával, akik idegen nyelveket beszélnek, van lehetőségük beépülésre, és kapcsolataik vannak a magyar és német emigráció bizonyos központjaiban. Ki kell emelnünk tevékenységünknek azt az új vonatkozását, mi szerint jelenleg csak azokra a sajátos problémákra figyelünk

és azokon dolgozunk, melyek az állambiztonsági szervek hatáskörébe tartoznak. Ily módon nem pazaroljuk az időt és energiát olyan problémákra, melyek nem tartoznak szorosan tevékenységi körünkbe.

Főfelügyelő

Sălcudeanu Pavel ezredes

Ügyosztály vezető

Todea Aurel őrnagy

ACNSAS, fond Documentar, dos. 8. vol. 5. 53-63. f. Géppel írt román nyelvű jelenés magyar fordítása.

Adatok a Temes Megyei Securitate Igazgatóságá- 1968-as statisztikáiból

Temesvár, 1968. december 15.

I. Hírszerző hálózat

1968. december 15-én a Felügyelőség hírszerző hálózatában 1365 különböző foglalkozású informátor van jelen: 149 tudós és művelt ember, 83 mérnök, 93 technikus, 260 tisztviselő, 222 munkás, 265 paraszt, 293 más kategória (diák, lelkész, foglalkozás nélküli, háztartásbeli). Közülük 476-on beszélnek valamilyen idegen nyelvet. 283-an németül tudnak, 95-ön franciául, 6-on angolul, 22-en oroszul, 70 személy pedig más nyelveket beszél: olasz, magyar, szerb, lengyel stb. 461 informátor az együttélő nemzetiségek köréből került ki. A fenti adatokból kiderül, hogy az informátorok közel felének közép- vagy felsőfokú végzettsége van, mivel értelmiségiek, tisztviselők, diákok stb. köréből szerveztük be őket. Továbbá jelentős részük (egy harmaduk) beszél idegen nyelveket, ami lehetőséget ad különböző hírszerző összeállításokra, a turisták és szakértők közé való bevetésükre, külföldre való kiküldésre kémelhárító feladattal stb. Az 1967 és 1968-ban végzett válogatások következtében a hírszerző hálózatban csak a hasznos elemek maradtak. Nekik tájékozási lehetőségük van a minket érdeklő elemekről, a sebezhető pontokról, továbbá külföldi feladatok és más, állambiztonsági szempontból fontos problémák megoldására alkalmasak. Tevékenységi területek szerint a Felügyelőség hírszerző hálózata a következőképpen oszlik meg: 58-an az iparban dolgoznak, 2 kereskedelem terén, 35 szállításban, 196 kultúra és tudományok területén, 21 mezőgazdaságban, 190-en pedig a 3. részlegen (kémelhárítás) és 863-an az I. Ügyosztály keretében (belső elhárítás). Ami a beszervezett informátorok által lefedett területeket illeti (és ha figyelembe vesszük, hogy még a 625 alkalmi munkatársat is foglalkoztatjuk), megállapítható, hogy köztük van minden olyan tevékenységi ágazat és minden olyan fő probléma, mely a felderítő szervezetet érdekli. Hírszerző hálózatunk összetétele a politikai és bűnügyi előéletek szerint: 366 legionárius, 88 a Nemzeti Parasztpárt soraiból, 218 német nacionalista, 61 magyar nacionalista, 54 a vallások és szekták soraiból, 15 volt elítélt, 26 volt kizsákmányoló, 26 Nemzeti Liberális Párt, 19 a volt burzsoá-földesúri elnyomó apparátus tagja, a maradék 492 személy pedig előélet nélküli. Megjegyzendő, hogy az informátorok közel kétharmada azokba a kategóriákba tartozik, melyek a Temes Megyei Securitate Felügyelőség adatbázisának és általános nyilvántartásának nagy részét alkotják. A politikai vagy bűnügyi előélet nélküli informátorok többségét az érzékenyebb pontok, esetek területén szerveztük be és használjuk, továbbá külföldi utakon és idegenek felügyeletére. Ez évben 14 informátort szerveztünk be, közülük 4 művelt, tudós ember, 3 mérnök, 4 tisztviselő, 2 technikus és 1 munkás. 2-en politikai előélettel rendelkeznek, 12 viszont nem. 2 személy az együttélő nemzetiségek soraiból való. Az informátorok beszerzésénél a meggyőzés módszerét alkalmaztuk. Nincs közöttük RKP-tag. Kiderül, hogy az informátorok beszerzésénél az alapos szellemi felkészültségű személyek

felé fordultunk. Ugyanakkor mind városi környezetből valók, ahol a munka szükségletei megkövetelték az újabb beszerzéseket. Megjegyezzük, hogy a Securitate Felügyelőség megszervezése után nagy hangsúlyt fektettünk a 2724 informátor valós lehetőségeinek megismerésére, valamint azon elemek kizárására, akik nem járultak hozzá a munkához. Ennek eredményeként jelen pillanatig visszaléptettünk 877 informátort, 528-an pedig átkerültek alkalmi munkatársnak.

A 877 kizárt informátor foglalkozás szerinti megoszlása: 285 tisztviselő, 201 földműves, 200 munkás, 56 technikus, 45 művelődés és művészet területéről, 40 mérnök, 19 orvos, 16 tanuló, 15 diák. Közülük 532 román, 225 német, 64 magyar, 33 szerb és 23 más nemzetiségű (zsidó, bolgár, cseh, görög).

Ami a hírszerző munkában való régiségüket illeti: 74 informátornak egy év régisége volt, 141-nek 2 év, 84-nek 3 év, 62-nek 4 év, 51-nek 5 év, 160-nak 6 év, 157-nek 7 év, 35-nek 8 év, 31-nek 9 év, 23-nak 10 év, 12-nek 11 év, 7-nek 12 év. [...] ⁵²

A dekonspirációs esetekből kiderül, hogy részben azért történhettek meg, mert az informátorok nem voltak elég elővigyázatosak és nem figyeltek a taktikára: ennek oka, hogy nem tartották be a kiképzés előírásait, melyet a tiszt tartott a beszerzők és a találkozások során. Másrészt a tisztek, elhanyagolva az informátorok ellenőrzését, nem ismerték az életükben bekövetkezett új változásokat, hogy idejében meghozták volna a megelőző intézkedéseket. A legtöbb informátortól azért váltunk meg, mert nem voltak megfelelőek erre a munkára. Az ebbe a kategóriába tartozó 636 informátor közül 283-nak nem volt hírszerzési lehetősége, 245 nem volt hasznos (idősek, nyugdíjasok, munkahelyet változtattak stb.), 94-en RKP tagok lettek, 11 nem őszinte, hármukat pedig a milícia letartóztatta. 26 informátorral ideiglenesen megszakítottuk a kapcsolatot, mivel jelenleg nincs olyan probléma, aminél felhasználhatnánk őket. Nekik azonban a hírszerző munkának kedvező jó tulajdonságaik vannak és szükség esetén újra aktivizálhatjuk őket.

II. Adatgyűjtés és iratcsomók

a. Adatgyűjtés

1968-ban 113 elemet figyeltünk meg adatgyűjtéseken keresztül: 28 legionárius, 3 Nemezeti Parasztpárt-tag, 82 pedig politikai előélet nélküli. Jelenleg 71 adatgyűjtésünk van folyamatban, melyekben 44 román, 19 német nemzetiségű, 5 magyar, 2 szerb és 1 zsidó gyanúsítottat figyelünk meg. A jelenlegi állambiztonság-ellenes tevékenységéért 39 elemet figyelünk: közülük 25-öt kémkedésért, 2-t diverzióért, 1-et terrorizmusért, 3-at ellenséges agitációért és 8-at nacionalista tevékenységért (5 magyar nacionalista és 3 német). További 24 elemet legionárius tevékenységért, 3-at a Nemzeti Parasztpárthoz, 4-et vallásos felekezethez, 1-et pedig szektához való tartozásért követünk. Ez évben a legionárius és sovén nacionalista elemek részéről az ellenséges tevékenység fokozódását tapasztaltuk, főleg valamilyen belföldi vagy külföldi politikai esemény időszakában. [...] ⁵³

b. Kémelhárítás ügyében

Az iparban 4 elem: 3 román és 1 magyar.

52 Hiányzó rész.

53 Hiányos részek.

- c. A nemzetgazdaság aláaknázása: 1 zsidó.
- d. Ellenséges röpcédulák terjesztése: 1 román.
- e. Ellenséges agitáció: 36 elem, közülük 24 román nemzetiségű, 8 magyar, 2 német, 1 zsidó és 1 szerb.
- f. Sovén nacionalista és irredenta tevékenység: 13 elem, közülük 10 német és 3 magyar.
- g. Más ellenséges tevékenység: 1 (román) szökési kísérlet.
- h. Legionárius: 27 elem, mind román
- i. Nemzeti Paraszt Párt: 2 elem, mind román
- j. Nemzeti Liberális Párt: 2 elem, mind román
- k. Vallások: 4 elem, mind német
- l. Szechták: 2 román

A 109 iratcsomóval rendelkező elem közül 40-nek van politikai előélete. Közülük 12 volt elítélve. A többi 69 politikai előélet nélküli, 2-nek pedig bűnügyi előélete van. Az év folyamán 39 iratcsomót oldottunk meg: 8-at az elemek figyelmeztetésével, 23-at lezártunk mivel az anyag túl jelentéktelen volt, 8-at pedig az anyagok meg nem erősítése miatt zártunk le. A fenti adatokból kiderül, hogy az iratcsomóval rendelkező elemek tevékenységében a következő vonások uralkodnak: ellenséges agitáció (36 elem), magyar irredenta és sovén, nacionalista tevékenység (13 elem), legionárius (27 elem). Ugyanakkor megfigyelhető azok számának növekedése, akiket nyugat-német vonalon történő kémkedés miatt figyelnek, a más irányú kémkedések mennyiségével szemben. A hírszerző hálózat hatékonyságának köszönhető, hogy ebben az évben 90 iratcsomót nyitottunk meg: határozottabban képeztük és irányítottuk a hálózatot azon elemek felé, akik iránt érdeklődünk, valamint olyan tevékenységek irányába, amerre az ellenséges elemek figyelmüket fordították. Hasonlóképpen az ellenséges elemek (mind a politikai és bűnügyi előélettel rendelkezők, mind a többiek) – bizonyos nemzetközi szintű politikai események hatására – konkrétabb akciók és megnyilvánulások révén kezdték fokozni tevékenységüket. Megfigyeltük, hogy gyakoribbá vált a megyénk lakosaihoz érkező gyanús idegenek látogatása, akik elsősorban az NSzK-ból jöttek.

IV. Az általános ügyekre vonatkozó objektum dossziékban figyelt elemek helyzete

Megalakulásakor a Temes Megyei Securitate Felügyelőség adatbázisában 20 145 elem szerepelt. A fokozatos válogatások során csak 833-an maradtak: többségük legionárius (349 elem), a többi volt elítélt (152), a volt fasiszta pártokban és szervezetekben vezető funkciójú (68), volt Nemzeti Paraszt Párt és Nemzeti Liberális Párt-tag (87), politikai előélet nélküliek és akik 1944. augusztus 23. után ellenséges tevékenységet fejtettek ki (14), vallások és szechták tagjai (15), valamint más kategóriák (145 elem). Az adatbázisban maradt elemek minősítése megfelelőnek tekinthető. Sokan közülük több hírszerző vonalon is be vannak vonva, az így nyert adatokból pedig kiderül jelenlegi tevékenységük. A hírszerző hálózat kiképzésénél és irányításánál figyelembe vettük, hogy az adatbázist alkotó elemeken lehetőleg olyan informátorok dolgozzanak, akik ugyanabból az ellenséges kategóriából kerültek ki. Így a 349 volt legionárius mellé

szintén legionárius múlttal rendelkező informátor van beosztva. Az informátorok közül csak öten nem aktiváltak ebben a mozgalomban, viszont ők a megfigyelt elemek bizalmát élvezik, mivel azok közül szerveztük be őket, akiket annak idején felforgató tevékenységért ítéltek el. Hasonlóképpen alakul a más művelti nyilvántartásokban szereplő elemek minősítése is (vallások és szekták, volt elítéltek stb.). Annak ellenére, hogy a nyilvántartásban szereplő elemek melletti informátorokat irányítottuk és jó intézkedéseket hoztunk, vannak olyan helyzetek, amikor a megfigyelt elem vagy az informátor munkahelyének bizonytalansága miatt a beérkező információ bizonyos hiányosságokat mutat. Az általános ügyekre vonatkozó objektum dossziékban szereplő elemeket az év során fokozatosan megvizsgáltuk és az általános nyilvántartásba helyeztük át mindazon személyeket, akik állambiztonsági szempontból már nem voltak fontosak. A Felügyelőségen anyagot készítettünk azokról az elemekről, akiket különleges ellenséges kategóriákból emeltünk át az általános nyilvántartásba: legionáriusok, német, magyar és ukrán nacionalisták, idegenek gyanús kapcsolatai stb. A tisztázatlan, fontosabb esetek pedig visszakerültek a hírszerző szervekhez, hogy folytassák az ellenőrzéseket. Ez évben az objektum-probléma-dossziék nyilvántartásába 60 elemet vettünk fel: 12 volt legionárius, 4 volt fasiszta szervezet- illetve párttag, 4 volt a Nemzeti Paraszt Párt tagja, 1 volt csendőr, 3 volt egyházi és szekta-vezető, 1 röpcédula-szerző, 13 politikai előélet nélküli, de 1944. augusztus 23. után ellenséges tevékenységet űző személy, további 9 pedig más kategóriákban. Közülük 10-nek van bűnügyi előélete. Megjegyezzük, hogy 13 politikai előélet nélküli elemet felvettünk általános ügyekre vonatkozó objektum dossziék nyilvántartásába, miután szerveink figyelmeztettek az általuk kifejtett ellenséges tevékenységre. Mindazokat, akiket az év során nyilvántartásba vettünk, helyi szinten fedeztük fel és jegyeztük be. Az Állambiztonsági Tanács más szerveitől nem utaltak át hozzánk elemeket.

V. Letartóztatások, leleplezések és figyelmeztetések

1968 során nem tartóztattunk le egy személyt sem. Kiadtunk ellenben 36 figyelmeztetést: 10, adatbázisban megfigyelt elem (2-ről adatokat gyűjtöttünk, 8-an pedig iratcsomóval is rendelkeznek), 2 elem az általános felügyelet nyilvántartásából, 24 elemet pedig bizonyos ellenséges megnyilvánulások során figyelmeztettünk, amiket a hírszerző munka eszközeivel sikerült időben azonosítanunk. A figyelmeztetések kiadásának időszakait tekintve megállapítható, hogy jelentősebb növekedés 1968 utolsó harmadában következett be, főleg bizonyos események idején, amikor fokozódtak az ellenséges tevékenységek (pl. a csehszlovákiai helyzet). Ami az ellenséges tevékenységek szerinti osztást illeti, a helyzet a következő: 18 elemet ellenséges agitációért, 16-ot sovén nacionalista tevékenységért, 1-et ellenséges tartalmú névtelen levelekért, 1-et pedig határsértés miatt figyelmeztettek. Az összesen 36 figyelmeztetett személy közül 5-en a legionárius szervezet volt tagjai, 31 elemnek pedig nincs politikai előélete. Ami a korukat illeti, 16-on 40 év fölöttiek, 15-ön 20 és 40 év közöttiek, 5-en pedig 20 évesnél fiatalabbak. A figyelmeztetett személyek között 6 diák van: 4-et magyar irredenta és sovén nacionalista tevékenység miatt, 2-t pedig ellenséges agitáció miatt figyelmeztettek.

A fenti adatokból kiderül, hogy a figyelmeztetett személyek 33%-át a hírszerző szervek figyelemmel kísérték, mivel különleges követés alatt voltak, a többiek pedig a hírszerző hálózat és más hírforrásaink észrevételei alapján lepleztük le. Mindez azt igazolja, hogy intézkedéseink jó irányba tartanak. Megjegyzendő, hogy a figyelmeztetések alkalmával leellenőriztük a hírszerző hálózat által szolgáltatott információkat.

Az 1967-es évvel összehasonlítva 1968-ban visszaesés tapasztalható az informátorok beszerzésében, adatgyűjtések megnyitásában és a letartóztatásokban. Értékelendő viszont, hogy javult a már folyamatban levő munkák minősége, hatékonyabb intézkedéseket hoztunk és olyan akciókat indítottunk, melyek jobb eredményeket hoztak.

A válogatás és a nem megfelelő elemek eltávolítása által a hírszerző hálózat javításában is pozitív eredményeket értünk el. Ugyanakkor hangsúlyt helyeztünk a hálózatban maradt informátorok irányítási és nevelési módszereinek javítására, és a hálózat birtokában lévő teljes potenciál kihasználására. Mindez olyan anyagok megszerzéséhez vezetett, melyek műveleti szempontból érdekesekek számunkra. A műveleti helyzet és az 1968-as munkálatok tevékenységek szerinti elemzéséből levontuk a következtetéseket és azok alapján hosszú távú cselekvési tervet készítettünk. Ebben a teljes felderítő apparátus tevékenységét olyan irányba és olyan feladatok felé tereljük, melyeket az Állambiztonsági Tanács rendeletei előírnak. A kitűzött feladatok és intézkedések révén – az államtitok védelmében – szeretnénk fokozni a felderítő tevékenységeket. Ehhez használható módszer a fontosabb gazdasági és védelmi ágazatokban fellelhető szabotázs, aláaknázás és diverzió megelőzése, továbbá a politikai és ideológiai diverziók megghiúsítása, melyeket az emigrációs ellenforradalmi szervezetek és kémiszolgálatok keltenek. Ugyanezzel a diverzióval belső elemeknél is találkozunk, főleg az elveiket fel nem adó legionáriusoknál, az ellenséges állásban maradt volt elítélteknél, illetve a magyar és német nacionalistáknál. Ugyanakkor figyelünk a kémiszolgálati szakértők és tudósok kutatóintézeteinek védelmére, valamint a külső hírszerzési lehetőségek fejlesztésére a jelenlegi hálózat jobb kihasználásával és a célt szolgáló újabb beszerzések által.

Főfelügyelő: Turc Iosif alezredes

ACNSAS, fond Documentar, dos. 80. vol. 5. 172–181. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

Jelentés a vajdahunyadi magyar nacionalista egyesületekről, személyekről

Vajdahunyad, 1968. szeptember.

[...] ⁵⁴ B. Magyar nacionalisták

Vajdahunyad municípiumban a következő magyar nacionalista szervezetek és pártok működtek:

- Vajdahunyad városi Magyar Párt, mely 86 tagot számlált
- Vajdahunyad városi Magyar Közösség, 93 elemmel
- Vajdahunyad városi Kolping római katolikus egyesület, mely 28 taggal rendelkezett. ⁵⁵

A szervezeti keretek rekonstruálása következtében a Vajdahunyad municípiumi állambiztonsági szervek 43 elemet azonosítottak és vettek általános nyilvántartásba, az adatbázisban pedig 3-an szerepelnek. Nincs magyar nacionalista kérdéskörben indított adatgyűjtésünk vagy iratcsomónk. Az év folyamán az adatbázisban szereplő (akik a Vajdahunyad Municípiumi Állambiztonsági Szolgálat hatáskörébe tartozó általános nyilvántartásból származnak) elemekről gyűjtött adatokból kiderül, hogy ezek általában nagyon tapintatosak és óvatosak, mondhatni félnek, ugyanis ahogy közülük egyesek (mint Sándor György, Puy Tibor) mondják, az enyhülés csak kezdetben felületes és bizonytalan. Az állam és a vallások közti tárgyalások háta mögött majdnem ugyanazok a kegyetlenkedések zajlanak tovább. A ma véghezvitt változtatások csak csaléteknek számítanak, mind az ők, mind pedig az idegenek számára. Semmi sem fog változni, minden marad a régiben. Egyes, pártvonalon kezdeményezett intézkedésekkel szemben, főleg az utóbbi időben, ellenséges álláspont-ra kezdenek helyezkedni. Legjellemzőbb példa ebben a szerepben Puy Tibor, egy földbirtokos fia aki, miután visszautasították egy törökországi turistaútra szóló kérelmét, ellenségesen kezdett viselkedni az informátorokkal szemben. Így Takács informátor előtt a következőket jelentette ki: „A Ceaușescu által hozott törvények középkoriak és nem lepne meg, ha érvénybe lépne a boszorkányok megégetéséről szóló törvény is. Ceaușescu a történelem legkegyetlenebb és legrafináltabb diktátora. Miután trónra került, egyből kirúgta állásukból Dej összes bizalmi emberét.” Az utóbbi időben, és főleg a csehszlovákiai politikai események idején, egy sor magyar nemzetiségű elem – akik közül sokan nem is szerepelnek az állambiztonsági szervek nyilvántartásában, sőt egyesek közülük párttagok – elfogadják és elégedetten nyilatkoznak Csehszlovákiának az öt szocialista állam csapatai általi elfoglalásáról, továbbá gondolatokat táplálnak Erdélynek Magyarországhoz való csatolásáról. Gergely Sándor (RKP-tag, villanszerelő) a következőket mondta: „magyarként én Erdélyt akarom, és nem hagyom magam, míg 20 románnak el nem vágom a torkát.” Ilyés Boldizsár

⁵⁴ Csak a magyar nacionalizmusra vonatkozó részeket közöljük.

⁵⁵ Kolping Katolikus Legényegylet.

nyugdíjas, politikai besorolás nélküli, vajdahunyadi lakos, ezeket mondta: „Az RKP főtitkárának a fővárosi dolgozók előtt tartott beszéde a pártnak a csehszlovákiai katonai beavatkozásra vonatkozó álláspontjáról, semmilyen hatással nincsen az 5 részt vevő államra nézve.” A továbbiakban pornografikus szavakat és szidalmakat szórt az RKP főtitkárára. Veres Jenő, vajdahunyadi nyugdíjas, többek közt kifejtette: „Jó lenne, ha ezek a csapatok Romániába is bejőnének, hogy elfoglalják Erdélyt, mivel ez a terület a Magyar Népköztársasághoz tartozott.” Şereş Octavian, Vajdahunyadi Szállítási Igazgatóság alkalmazottja, politikai besorolás nélküli, „Popovici Emil” informátor előtt azt nyilatkozta, hogy ezt a Ceauşescut le kell lőni. A fenti eseteket a Hunyad megyei (Déva) Állambiztonsági Felügyelőség vezetőségének és a Vajdahunyad Muncípiumi RKP Bizottság első titkár elvtársának jelentettük. A politikai besorolás nélküli elemeket – ellenséges megnyilvánulásaik dokumentálása következtében – az állambiztonsági szervek figyelmeztették, a párttagok esetében pedig kértük az első titkár elvtárs beleegyezését tetteik dokumentálásához és felelősségre vonásukhoz.

Jelentjük továbbá, hogy 1968. július 28-án egy Vajdahunyad központjában levő üditőitalos bódénál egy 4–5 főből álló magyar nemzetiségű csoport tiltott magyar nacionalista dalokat énekelt. Az intézkedések következtében egy személyt sikerült azonosítani ebből a csoportból, Grósz Mihály magyar nemzetiségű párttagot. Jeleztük az esetet a Vajdahunyad Muncípiumi RKP Bizottság első titkár elvtársának, azzal a javaslattal, hogy hívják be az illetőt a pártbizottsághoz, ahol az első ellenőrzéseket végző tiszt jelenlétében beszélgessenek el vele a fenti kérdésekről. A magyar nacionalisták kérdéskör vonalán öt informátor és egy alkalmi munkatárs dolgozik. Közülük Deák Sándor és Jianu Ioan⁵⁶ rendelkeznek olyan jó tulajdonságokkal és lehetőségekkel, hogy külföldre lehet őket küldeni, elsősorban a Magyar Népköztársaságba és a Német Szövetségi Köztársaságba, mivel közeli rokonaik vannak ott, akik meglátogatták őket az előző években. A külföldi nacionalista körök tevékenységének megismerése és a tájékozódó munka fokozása érdekében 1968. július 1-jén 6 hónapra szóló hosszú távú munkaterveket készítettünk, melyben a jövőbeli elfoglaltságok keretében megfogalmaztuk a fő feladatokat és megfigyelő–felderítő intézkedéseket. Ezeknek a terveknek egy példányát eljuttattuk a Hunyad megyei (Déva) Állambiztonsági Felügyelőség I. Ügyosztályához is.

Irodafőnök,

Ştef Traian százados

ACNSAS, fond Informativ, dos. 88370/1. 150–153. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

56 Konspiratív nevek.

Jegyzék a magyar könyvkiadás helyzetéről és Bodor Pál tevékenységéről

Bukarest, 1968. március 22.

Moise Constantin őrnagy
 „Someșan Ștefan”⁵⁷
 Camelia konspiratív lakás
 1968. március 22.
 Szigorúan titkos

A volt Irodalmi és Művészeti Állami Kiadóhoz tartozó zenei és képzőművészeti szerkesztőségek szétválasztása óta az ebben a témakörben készült magyar nyelvű munkák közlése akadályokba ütközik. Hasonló gondok merülnek fel a társadalomtudományok terén is, főleg az utóbbi években, amióta a Tudományos Kiadó terveiből kikerültek az ilyen jellegű munkák. Így történt meg az, hogy több magyar szerző irodalomtörténeti, nyelvészeti és egyéb jellegű munkákat közölt külföldön. Pl. Szigeti, kolozsvári egyetemi tanár Budapesten közölte a Bornemisszáról (16. századi magyar irodalmi alak⁵⁸) szóló munkáját.⁵⁹ Márton Gyula⁶⁰ és Szabó Zoltán⁶¹ egyetemi tanárok nyelvészeti munkákat közöltek Budapesten. Kántor Lajos egy átfogó kritikát közölt Madách *Az ember tragédiája* című művéről. Menet közben a kiadók több szakembertől is kaptak ajánlatokat olyan témakörökben, mint: filozófia, néprajz, folklór, zene, képzőművészetek stb., amelyek sajnos az ezekre a profilokra vonatkozó megszorítások miatt nem kerülhettek be a kiadási tervekbe. 1967 őszén Bodor Pál olyan munkák létezéséről érdeklődött, amelyek a kiadó figyelmébe kerülhetnének.⁶² Közben több, kolozsvári magyar szakembertől (Kós Károly⁶³, Nagy Jenő⁶⁴, Szentimrei Judit⁶⁵ etnográfus és stb.) is kapott kéziratokat, vagy előkészületben levő munkákat és ezek alapján egy tervezetet készített az egyéb kiadóknál meg nem jelentetett munkák kiadáshoz.

Meg kell ismernünk e munkák tartalmát és, ha tartalmaznak ellenséges elemeket, meg kell tennünk a szükséges lépéseket.⁶⁶

„Someșan Ștefan”
 N. B.⁶⁷

Bodor Pál megfigyelés alatt áll. 1967 decemberében egy kolozsvári beszélgetés során „egy általános magyar stratégiai tervről” beszélt. De hogyan nyilatkozik az

57 Az informátor konspiratív neve.

58 Az informátor megjegyzése.

59 Szigeti József kolozsvári irodalomtörténész.

60 Márton Gyula nyelvész.

61 Szabó Zoltán Kolozsváron oktatott stilsztikát és stílustörténetet.

62 Bodor Pál az Irodalmi Könyvkiadó nemzetiségi osztályának főszerkesztője volt.

63 Kós Károly író, szerkesztő, néprajzkutató.

64 Nagy Jenő néprajzkutató, tanár, a Pedagógiai Tudományok Intézetének munkatársa.

65 Szentimrei Judit néprajzkutató, a Román Akadémia Művészettörténeti Intézetének munkatársa.

66 Kézrel írt kiegészítés.

67 A jegyzéket készítő tiszt megjegyzései.

informatórainknak? Milyen kérdésköröket kell elmélyíteni és megtalálni az ellenforradalmi oldalait?⁶⁸ A feljegyzésekből kiderül, hogy a fent említett [Bodor – NCsZ] több területen is fel akarja lendíteni a magyar nyelvű kiadást. Az említett szerzők budapesti közlései közben hozzánk is eljutottak. Mivel Bodor Pál Kolozsvárra és Marosvásárhelyre utazott és megbeszéléseket folytat a kiadó 1968–1969-es tervezetében szereplő szerzőkkel, utasítottuk az informatórunkat, hogy derítse ki, kikkel találkozott és, hogy milyen publikációkról van szó. Someșan Ștefan, aki amúgy Bodor Pál alárendeltje és barátja, megkérte Bodort, hogy segítsen neki néhány szerkesztési probléma megoldásában. Ebben a helyzetben, Bodornak választ kell adnia és így lesz lehetőség érdeklődni a fent említett illetőkről azon a címen, hogy „mit csinálnak, hogy vannak.” Amikor Bodor szabadon fog mesélni ezekről, a minket érdeklő dolgokról, Someșannak csak az lesz a feladata, hogy rákérdezzem a kevésbé világos kérdésekre, anélkül, hogy túllépné a szakmai kereteket. Ellenkező esetben az informatórunk, szakmai érdeklődésre hivatkozva, megkérdezi, hogyan oldható meg könyvkiadás az 1969-es évre vonatkozóan.

A jegyzék a Bodor Pálra vonatkozó munkadossziéba kerül.

Moise Constantin őrnagy.

ACNSAS, fond Informativ, dos 235453 vol I., f. 31–32. Géppel írt román nyelvű feljegyzés magyar fordítása.

68 Kézzel írt bejegyzés.

Jelentés az Amerikai Egyesült Államokban létező magyar nacionalista szervezetekről

Bukarest, 1971. január, 15.

Állambiztonsági Tanács

Maros Megyei Igazgatóság

I. Ügyosztály

Nr. 103/G. N./00165

15.01.1971

Az Állambiztonsági Tanács figyelmébe

Belső Információ Főigazgatósága

I. Igazgatóság

Jelentjük, hogy a rendelkezésünkre álló adatokból kiderült, hogy az Amerikai Egyesült Államokban (AEÁ) a magyar emigrációnak több olyan szervezete is működik, melyek fokozott nacionalista-ellenséges tevékenységet folytatnak államunk ellen. Az erdélyi és Magyar Népköztársaságbeli szökevényekből álló szervezetek, melyek saját sajtóorgánummal rendelkeznek, ahol nacionalista, sovinszta, és ellenséges eszméket hirdetnek Románia Szocialista Köztársaság ellen, a következők:

*Amerikai Magyar Református Egyesület*⁶⁹

Az egyesület székhelye Washington D.C.-ben van (New Mexico u. 3216, N. W. kerület), és a Kossuth Ház leple alatt működik. Fiókszervezetei vannak New York, New Brunswick, Miami, Alenstown, Pittsburg, Cleveland, Toledo, Chicago, Upland városokban és a kanadai Torontóban. Az egyesület 1896-ban jött létre Trenton városában (New Jersey állam), majd 1907-ben vált jogi személlyé az amerikai Kongresszus határozatának következtében. Az általuk követett cél az, hogy a magyar emigráció minden szervezetét alárendeljék és annak leple alatt, hogy szociális segélyeket, tanulmányi ösztöndíjakat osztanak, magyar iskolákat tartanak fenn a református egyház keretében, népszerűsítik a magyar irodalmat, művészetet és a magyar nép történelmét, megőrizték és erősítsék a nacionalista-irredenta nevelést, elsősorban a fiatalság körében. Van egy *Fraternity* című havi lapjuk, melynek hasábjain nyíltan lázítanak irredenta-ellenséges akciókra, s mely adatokat kezdik kommentálni a mi tevékenységi körzetünkbe tartozó nacionalista elemek. Így a fent említett folyóirat 1970/4., 5., és 6. számaiban (megjelent az AEÁ-ban) rámutatnak, hogy az 1920. június 4-én Trianonban megkötött békeszerződés egy sor területet rabolt el Magyarországtól, többek között Erdélyt is. A lap felhívja a figyelmet arra, hogy tartsák éberen a nemzetközi közvélemény érdeklődését „a magyar nemzet ellen elkövetett igazságtalanságok és hibák kijavításával” kapcsolatban. Az egyesület elnöke Dr. Béky Zoltán⁷⁰

69 Az Amerikai Magyar Református Egyesület 1896-ban alakult, az egyetlen olyan amerikai magyar szervezet, amelyet a Kongresszus jegyzett be. Célja a tagjai és az amerikai magyar közösség szellemi, szociális és kulturális életének erősítése.

az AEÁ-beli református egyház püspöke, aki a Republikánus Pártnak is tagja. A vezetőségben még részt vesznek: György Árpád református lelképásztor, ideológusokként pedig Csényi László, a horthysta hadsereg volt vezérkari tisztje, Tollas Tibor költő és Vass Aladár⁷¹ író, mindannyian magyarországi származásúak. Az ő feladatuk irodalmi műveken, konferenciákon és más eszközökkel, terjeszteni az egyesület irredenta eszméit. Amikor Dr. Béky kihallgatáson fogadta egy alkalmi forrásunkat, kikérdezte őt a romániai magyarok jogairól, az alkotási szabadság feltételeiről, a vallásszabadságról, az anyanyelv használatáról, arról, hogy hogyan zajlik az „elrománosítási folyamat” és a magyar fiatalság beiskolázási lehetőségeiről. Miután megfelelő válaszokat kapott – a romániai magyar nyelvű iskolák, művészeti, kulturális és felsőoktatási intézmények, valamint a kiadványok számára vonatkozó adatokkal alátámasztva – , Béky meglepődött, mondván: „... azt jelenti, hogy mi nem vagyunk elég tájékozottak”, hozzátéve – anélkül, hogy a forrást megnevezte volna – , hogy az ő adataik szerint az utóbbi időben több magyar tannyelvű iskola is megszűnt, többek között a marosvásárhelyi Bolyai Líceum.⁷² A szervezet programjáról beszélgetve, Dr. Béky kifejtette, hogy kitűzött céljuk „Erdély felszabadítása a nyugati országok, elsősorban az AEÁ segítségével” és „egy független állam létrehozása” ezen a területen. Értékelése szerint nem számíthatnak a romániai magyarok segítségére, mivel „ők megfertőződtek a kommunista eszmékkel és a román nemzet asszimilálta őket.” Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsa elnökének a látogatását úgy értékelte, hogy az pozitív tényező az államok közti kapcsolatban.⁷³ Pásztor László⁷⁴ – Nixon elnök különleges, a nemzetiségi problémákért felelős tanácsosa – a Fehér Házban tett látogatása alkalmával átadott talán az Államtanács Elnökének egy beadványt az AEÁ-beli magyar emigráció nevében, melyben kifejtették követeléseiket a romániai magyar kisebbség helyzetének megoldására vonatkozólag. Az amerikai Kongresszusban Edward Petton és Gerald Ford képviselik ennek az egyesületnek az érdekeit, mindketten New Jersey-beli képviselők. Ők ketten részt vettek a magyar emigráció szervezetei képviselőinek a gyűlésén is, melyet 1970 májusában tartottak a Trianoni Békeszerződés megkötésének 50. évfordulója alkalmával.

Erdélyi Bizottság

Székhelye: Cleveland 2030 West 44 Street-Ohio 44113. A szervezet nagygyűlésének munkálatai 1970 folyamán zajlottak le a clevelandi Sheraton szálló szalonjában, mely alkalommal a következő vezetőséget választották meg: Löte Lajos elnök, V. Csutorás István, dr. Balla István és dr. Löte Pál alelnökök, Pirlinszky István, dr. Deme Károlyné pénztáros, Szörtsey Dorottya és Keresztessy Mihály revizorok, valamint Udvarhelyi Lajos könyvtáros. 1970 májusában a clevelandi szervezet tagjai és Rochester város magyar emigránsai jubileumi ülést tartottak a Trianoni Békeszerződés megkötésének

70 Béky Zoltán 1956-ban az Amerikai Magyar Református Egyesület alnöke, majd 1964-től elnöke.

71 Valószínűleg Wass Albert íróról van szó.

72 A Bolyai Farkas Líceum valójában nem szűnt meg, hanem vegyes (román, magyar) tannyelvűvé vált.

73 Nicolae Ceaușescu 1970. szeptember 13–17 között az AEÁ-ba látogatott.

74 Pásztor László az Amerikai Magyarok Országos Szövetsége egyik alapítója.

50. évfordulója alkalmával. Rochester város képviselője, Frank Nortan beszédet tartott, többek között rámutatva a következőkre: „...Trianon volt az a mag, melyből az évek során kifejlődött a magyar kisebbség tragikus leigázása a romániai kommunista kormány által. Azok, akik az első világháború után újarajzolták az európai kontinens földrajzát, nem vették figyelembe a nemzetek kialakulását, a közös nyelv használatát és a természetes határok meglétét...” Ugyanezen alkalommal Rochester város polgármestere, Stephen May beszédében rámutatott: „... véleményem szerint nem sok idő múlva a magyar területek egyesülni fognak...” Az Erdélyi Bizottság képviselői 1970. május 15-én egy nyilatkozatot bocsátottak ki a Trianoni Békeszerződéssel kapcsolatban, melynek egy példányát talán elküldték Nixon elnöknek és a minisztériumba. A nyilatkozatban kifejtett és fenntartott követelések között szerepel: „... Reméljük, hogy az Egyesült Államok kormánya beiktatja külpolitikája fő célkitűzéseiként a Kárpát-medencei magyarság politikai, kulturális és más jogainak teljes körű visszaszerzését. Az 1920-as és 1947-es szerződések újraértékelése oly módon, hogy megadassék a lehetőség a magyar nép újjáegyesítésének.” A szervezet célja Erdély felszabadítása az Egyesült Államok segítségével és egy „független állam” létrehozása. Időszaki kiadványuk a *Székely Nép*.

Hungária szabadságharcos mozgalom

A szervezet székhelye Cleveland P. O. 534 Edgewater Brach – Ohio 44107. A vezetőség tagjai Dr. Pápay Elemér elnöki és Major Tibor alelnöki minőségben. Ez a csoportosulás összedolgozik a Vasváry Zoltán vezette Kereszt és kard szervezettel. Közösén adják ki a *Szittyakürt* havi lapot, melynek Kanadában is van egy fiókszerkesztősége, átfogva a magyar emigráció egy részét. A két szervezet programja a Magyar Népköztársaság kormányának fegyveres megdöntését tűzte ki célul a magyar emigráció szervezésében és vezetésével és a magyarországi ellenséges elemek támogatásával. A Kereszt és kard szervezetnek egy 1970 folyamán tartott konferenciája alkalmával – ahol részt vettek a Szabadságharcos mozgalom képviselői is – a fent említett Vasváry Zoltán javasolta a Nemzeti front megalakítását, mint a magyar emigráció összes szervezetét átfogó tanácsadó és egyeztető legfelső szervet azzal a céllal, hogy egyesítsék a tette kész erőket Magyarország felszabadításáért. A konferencia elfogadta ezt a javaslatot; következik, hogy 1971 májusában feldolgozzák a kérdést a magyar emigráció általános konferenciáján, melyet a Kereszt és kard szervezet égisze alatt tartanak New Yorkban. A konferencián való részvételre minden emigrációban élő magyar hivatalos. Ezek a szervezetek, a szervezeti elgondolás és az elfogadott program szerint a volt Nyilaskeresztes Párt mintájára működnek, lévén, hogy a tagok nagy része ebből a pártból származik.

A Magyar Felszabadító Bizottság

Székhelye: Cleveland 2602 Queeston Road Hts. Ohio 44118, telefon: 321-1456. Elnöke Eszterházi István az AEÁ-beli katolikus csoportosulás tagja, mely a Szent István Erdélyi Szövetséghez tartozik. Ez utóbbinak New Yorkban van a székhelye és Dr. Eszterházi István vezeti, aki a hetilapnak is főszerkesztője. Egy másik, ehhez a

szervezethez tartozó egyesület a Katolikus magyarok vasárnapja. Mindkét egyesület az irredenta nézőpontok fenntartásával és terjesztésével foglalkozik. Mindkét egyesület programjában szerepel a trianoni szerződés érvénytelenítése, Erdélynek Magyarországhoz való csatolása, vagy egy független állam létrehozatala ezen a területen.

Amerikai Erdélyi Szövetség

Székhelye New Yorkban van, elnöki tisztségét Teleki Béla tölti be, aki Romániából származik és Maros megye területén is vannak rokonai, a titkár pedig Florián Tibor.⁷⁵ Ez a szervezet általában a magyar szökevényeket toborozza, a volt földbirtokos réteg képviselőit, akiknek egy része Erdélyből származik.

A rendelkezésünkre álló további adatokból kiderül, hogy az AEÁ területén működnek még olyan szervezetek is, mint a Magyar önképzőkör, Magyarok háza, Székelyek egyesülete, de ezeknek nincs meghatározott programjuk, céljuk a nyelv- és folklórhagyományok megőrzése. 1970-ben adták ki M. Eugene Csiterhaven westerni teológia professzor Erdély című könyvét, melyben részletesen foglalkozik Erdély történelmével, és ahol fenntartja e terület Magyarországhoz való tartozásának elméletét.⁷⁶ Egy másik fejezet az erdélyi magyarok jelenlegi helyzetének van szentelve, akikről kimutatja, hogy „rabságban” élnének. Ezt a könyvet a magyar emigráció köreiben terjesztik és a nacionalista-irredenta eszmék tanítására használják. Hasonlóképpen jelentjük, hogy a fent említett szervezetek által hirdetett nacionalista-irredenta elméleteket egyes olyan elemek is átveszik és terjesztik, akik a Magyar Népköztársaságból jönnek országunkba különböző ürüggyel. Ezek a gondolatok egyre gyakrabban jelennek meg egyes, a tevékenységi területünkön működő magyar nemzetiségű román állampolgárok kommentárjaiban is – őket folyamatosan követik szerveink, tevékenységükről az előzőekben jelentettünk már.

Főinspektor, Sălcudean Pavel ezredes

Osztályvezető-helyettes, Tancău Nicolae kapitány

CNSAS, fond Documentar, dos. 117/4. 1-3. f. Géppel írt román nyelvű jelentés fordítása.

75 Teleki Béla 1941-től az Erdélyi Párt elnöke volt. A szovjetek letartóztatták majd szabadon engedték. Az Egyesült Államokba távozott, ahol megalakította az Amerikai Erdélyi Szövetséget, amelynek 1989-ig az elnöke volt.

Florián Tibor költő 1949-ben telepedett le az Egyesült Államokban.

76 A helyes név Eugen Osterhaven, református teológus, professzor, aki szoros kapcsolatokat ápol a sárospataki főiskolával.

Beszámoló a Sobester Ferenc, Tóth Csongor és társai ügyében végzett nyomozásról

Marosvásárhely, 1971. szeptember 11.

Jelentjük, hogy a Tulcea megyei Securitate Igazgatóság 1971. 08. 17-én egy feljelentést juttatott el hozzánk, amelyből kiderült, hogy egy, a szamosújvári börtönben illegális határátkelési kísérlet miatt raboskodó, Tudor Eugen nevezetű személy arról számolt be, hogy megpróbálták beszervezni egy olyan összeesküvő szervezetben, amelynek az volt a célja, hogy megváltoztassák hazánk politikai rendszerét és illegális úton átszökjenek a határon. Ugyanakkor 1971. 09. 06-án a Maros Megyei Securitate lefoglalt egy levelet, amelyben egy S.F. monogrammal rendelkező marosvásárhelyi személy azt írta a csíkszeredai György Anikónak, hogy több társával együtt meg fog szökni az országból. Azt, hogy kik és hányan vannak ebben a csoportban, nem közölte. Mivel az S. F. kezdőbetűk megfelelnek annak a Szász Ferencnek a kezdőbetűivel, akiről a Tudor Eugen beszámolója szól, azonnal hozzáláttunk az ügy kivizsgálásához. A vizsgálatok során megállapítottuk, hogy valójában a marosvásárhelyi Sobester Ferenc nevű illetővel van dolgunk, aki egy másik összeesküvő csoport tagja. E csoport hat tagja egy repülőgép eltérítésével szándékozott megszökni az országból. A rendelkezésünkre álló adatok alapján 1971. 09. 08-án este nyolc órakor a marosvásárhelyi repülőtéren tetten érték és elfogták a csoport tagjait:

1. Sobester Ferenc: 1953. 02. 02-án született Marosvásárhelyen Ferenc és Viorica gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, három éves szakiskolát végzett, foglalkozása szerint ács, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Kossuth Lajos utca 1. szám alatt lakik.

2. Tóth Csongor: 1952. 03. 11-én született Kézdivásárhelyen, Ernő és Jolán gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint ács, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Doicești utca 10. szám alatt lakik.

3. Papp József: 1947. 10. 23-án született a Maros megyei Ákosfalva községhez tartozó Kisgörgényben, Mihály és Berta gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint asztalos, a marosvásárhelyi Augusztus 23 vállalat alkalmazottja, RKP tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Fabricilor utca 31. szám alatt lakik ideiglenes tartózkodási engedéllyel, állandó lakhelye Búzaházán található.

4. Kovács Sándor: 1951. 09. 01-én született Marosvásárhelyen, András és Ilona gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, nyolc elemi végzettségű, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Eminescu utca 27. szám alatt lakik.

5. Székely Csaba Béla: 1953. 05. 10-én Marosvásárhelyen, Béla és Júlia gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolai tanuló, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Ialomita utca 4. szám alatt lakik.

6. Nagylaki István: 1953. 05. 29-én született a Maros megyei Sóvárad községben, István és Erzsébet gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint esztergályos, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Kinizsi utca 10. szám alatt lakik ideiglenes tartózkodási engedéllyel, állandó lakhelye a Maros megyei Ádámos községben található.

7. Pajzs Zoltán Attila: 1953. 12. 27-én született Marosvásárhelyen, Zoltán és Mária gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolai tanuló, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Kárpátok sétány 10. szám alatt lakik.

Megjegyezzük, hogy a fent említett személyek már 1971. 09. 06-án megvették a repülőjegyeket az 1971. 09. 08-i Marosvásárhely–Bukarest járatra. A motozás során Sobester Ferencnél és Pajzs Zoltán Attilánál egy-egy bicskát találtak, Tóth Csongornál pedig egy kést. Ezeket az eszközöket, ahogy a jegyzőkönyvből is kiderül, a sliccük körül rejtették el a nadrágszíj mögé. A vizsgálatok során kiderült, hogy a fent említett személyek már július körül megalakították a csoportot, hogy megszervezzék az ország elhagyását. Kezdetben Sobester Ferenc, Tóth Csongor, Székely Csaba Béla, Kovács Sándor és Pajzs Zoltán Attila tartoztak a csoporthoz, később csatlakozott Nagylaki István és Papp József. Többször is találkoztak a Maros partján, cukrászdákban, otthon, az utcán és kidolgoztak egy tervet, hogyan foglaljanak el egy repülőgépet, hogy azzal elhagyhassák az országot. Kezdetben úgy tervezték, hogy fegyvert szereznek valamelyik milicistától vagy fegyveres őrtől, és azzal fogják engedelmességre kényszeríteni a gép személyzetét. A fegyver megszerzését és a gépre való feljuttatását veszélyesnek találták, ezért ezt az ötletet elvetették. A terv előkészítése céljából 1971. 08. 24-én Tóth Csongor Kolozsvárra, míg 1971. 09. 03-án Pajzs Zoltán Attilát Bukarestbe küldték repülőn, hogy azok kikémleljék az állapotokat, a repülők őrzését és, hogyan motozzák meg a felszálló utasokat. Utazásaik során megállapították, hogy a repülő biztonságára két személy felügyel, egy a gép elejé és egy személy a gép végében. Azt is megfigyelték, hogy ezek a személyek nem a repülőtéren busszal érkeznek a géphez. Megfigyelték továbbá azt is, hogy a motozás során a slicc körüli részeket kihagyták, ezért oda rejtették a késeket. Mivel a légikisasszony a középen levő folyosón sétál, a következő ütemtervet dolgozták ki: Pajzs Zoltán ült volna középen és felelt volna a légikisasszonyért, Sobester Ferenc, Nagylaki István és Székely Csaba Béla a gép hátulso részén foglalt volna helyet, Papp József, Tóth Csongor és Kovács Sándor pedig elöl, a gép biztonsági örei mellett. (A Pajzs Zoltán Attilánál végzett házkutatás során előkerült a terv vázlata is.)

A cselekedetre a repülőgép felszállása után körülbelül öt perccel került volna sor a következő forgatókönyv szerint: Pajzs Zoltán Attila lefegyverezi a légikisasszonyt, ami arra készíti a biztonsági őroket, hogy közbelépjenek. Ily módon beazonosították volna az őroket. Ezek után következett volna az örök letartóztatása. A tervek szerint ellenállás esetén, a náluk levő szűrő-vágó eszközökkel, akár meg is ölték volna őket. A légikisasszony megtámadása fontos elem volt a tervben, hisz ennek a segítségével lehetett volna beazonosítani a két őrt és szerzik meg a pilótafülke kulcsát, vagy szükség esetén vele zsarolhatták volna a legénységet. Ez idő alatt, a tervek szerint a

gép elején levő csoport, Székely Csaba Béla vezetésével a megszerzett fegyverekkel behatol a pilótafülkébe és arra kényszeríti őket, hogy Bécs vagy München irányába forduljanak, a gép üzemanyag-tartalékai függvényében. Székely Csaba Bélának voltak bizonyos navigációs ismeretei, így ő figyelt volna arra, hogy a pilóták betartsák az útirányt. A tervben az is szerepelt, ha nem sikerül eltéríteni a gépet, akkor készek lettek volna arra is, hogy a gép lezuhanását okozzák. Azt tervezték, hogy Bécsből vagy Münchenből el fogják küldeni őket Svédországba, ahol szerintük sokkal jobb az életszínvonal és azt remélték, hogy ott gyorsan meg fognak gazdagodni. A nyilatkozataik alapján ezért készültek elhagyni az országot de azokból a levelekből, amelyeket Tóth Csongor és Papp József hagyott hátra Sobester Ferenc nagypapjánál kiderült, hogy valójában azért akartak elmenni, mert gyűlölik az itteni rendszert és azt, hogy szerintük a mi országunkban nem létezik szabadság.

E körülmények között Papp József és Tóth Csongor ellen bűnügyi eljárás indul a szocialista államrend elleni izgatás vádjával a 166-os törvénycikkely alapján. Megemlítjük, hogy a fent leírtakat igazolják a többiek vallomásai is. A vizsgálat során nem derült ki az, hogy külföldi kapcsolatokkal is rendelkeztek volna. A fent leírtak a Büntető törvénykönyv 323-as cikkelye alapján megfelelnek a bűnszövetkezet létrehozására irányuló vádaknak, az illegális határátlépésre vonatkozó kísérletének, a 245 cikkely alapján, valamint repülőgép eltérítésére vonatkozó kísérletnek, a 107. cikkely alapján. Mindezek mellett Papp Józsefet és Tóth Csongort a szocialista államrend elleni izgatás vádjával is illetjük. A fentiek alapján javasoljuk: bűnvádi eljárás elindítását Sobester Ferenc, Tóth Csongor, Székely Csaba Béla, Kovács Sándor és Pajzs Zoltán Attila, Nagylaki István és Papp József ellen, valamint a fent említett személyek 30 napos előzetes letartóztatását.

Sălcudeanu Pavel ezredes

ACNSAS, fond Documentar, dos. 117/ 4. 96-98. f. Géppel irt román nyelvű irat magyar fordítása.

Jelentés a Sobester Ferenc, Tóth Csongor és társai ügyében hozott ítéletről

Marosvásárhely, 1971. szeptember, 11.

A Securitate Maros Megyei Igazgatósága

I. Ügyosztály

Jelentjük, hogy 1971. október 13-14-én lezajlott a 12 emberből álló csoport pere, akiket a következő vádpontokkal vádoltunk: bűnszövetkezet létrehozása, a határ illegális átlépésére tett kísérlet, egy repülőgép elrablására tett kísérlet. Az illetékeseket a Bukaresti Területi Katonai Törvényszék ítélte el nyilvános ülésen, amelyet a marosvásárhelyi Építészeti Iskolaközpontban szerveztek meg 1500, többségében fiatal jelenlevő előtt, akik a város iskoláiból és üzemeiből érkeztek. A Katonai Törvényszék a Büntető Törvénykönyv 323., 245., 107/2. cikkelyeire hivatkozva a következő ítéleteket hozta:

Kovács Sándor: 1951. 09. 01-én született Marosvásárhelyen, András és Ilona gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, nyolc elemi végzettségű, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, büntetlen előéletű, nőtlen a marosvásárhelyi Eminescu utca 27. szám alatti lakost bűnszövetkezésben való részvétel miatt öt év börtönbüntetésre, a határ illegális átlépésére tett kísérlete miatt egy év és hat hónap börtönbüntetésre és repülőgép eltérítésére tett szándék miatt pedig tíz év börtönbüntetésre ítélték. A Büntetőtörvénykönyv 33. paragrafusának a. és b. pontjai, valamint a 34. paragrafus alapján a legsúlyosabb büntetés, 10 év börtön, mellé még két év jár, ami összesen 12 év letöltendő börtönbüntetést jelent.

Sobester Ferenc 1953. 02. 02-án született Marosvásárhelyen Ferenc és Viorica gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, három éves szakiskolát végzett, foglalkozása szerint ács, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Kossuth Lajos utca 1. szám alatt lakó és Tóth Csongor: 1952. 03. 11-én született Kézdivásárhelyen, Ernő és Jolán gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint ács, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Doicești utca 10. szám alatt lakó személyeket bűnszövetkezésben való részvétel miatt öt év börtönbüntetésre, a határ illegális átlépésére tett kísérlete miatt egy év és hat hónap börtönbüntetésre és repülőgép eltérítésére tett szándék miatt pedig tíz év börtönbüntetésre ítélték. A Büntetőtörvénykönyv 33. paragrafusának a. és b. pontjai, valamint a 34. paragrafus alapján a legsúlyosabb büntetés, 10 év börtön, mellé még két év jár, ami összesen 12 év letöltendő börtönbüntetést jelent.

Papp József: 1947. 10. 23-án született a Maros megyei Ákosfalva községhez tartozó Kisgörgényben, Mihály és Berta gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint asztalos, a marosvásárhelyi Augusztus

23 vállalat alkalmazottja, RKP tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Gyár utca 31. szám alatt lakó és Székely Csaba Béla: 1953. 05. 10-én Marosvásárhelyen, Béla és Júlia gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolai tanuló, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Ialomița utca 4. szám alatt lakó személyeket bünszövetkezésben való részvétel miatt öt év börtönbüntetésre, a határ illegális átlépésére tett kísérlete miatt egy év és hat hónap börtönbüntetésre és repülőgép eltérítésre tett szándék miatt pedig nyolc év börtönbüntetésre ítélték. A Büntetőtörvénykönyv 33. paragrafusának a. és b. pontjai, valamint a 34. paragrafus alapján a legsúlyosabb büntetést töltik le, nyolc év börtönt.

Nagylaki István: 1953. 05. 29-én született a Maros megyei Sóvárad községben, István és Erzsébet gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolát végzett, foglalkozása szerint esztergályos, a marosvásárhelyi Elektromaros vállalat alkalmazottja, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Hosszú utca 90. szám alatt lakó és Pajzs Zoltán Attila: 1953. 12. 27-én született Marosvásárhelyen, Zoltán és Mária gyermekeként, magyar nemzetiségű, román állampolgár, szakiskolai tanuló, KISz tag, büntetlen előéletű, a marosvásárhelyi Kárpátok sétány 51. szám alatt lakó személyeket a határ illegális átlépésére tett kísérlete miatt egy év börtönbüntetésre és repülőgép eltérítésre tett szándék miatt pedig hat év börtönbüntetésre ítélték. A Büntetőtörvénykönyv 33. paragrafusának a. és b. pontjai, valamint a 34. paragrafus alapján a legsúlyosabb büntetést töltik le, hat év börtönt. [...] ⁷⁷

Nagy érdeklődéssel hallgatták az ügyész fejtegetését, aki kifejtette, hogy ezek a fiatalok, akik most a törvény előtt állnak, az idegen nyelvű rádióadók hatására követték el ezt a bűntettet. A meghozott büntetést a jelenlevő hallgatóság meglegedve vette tudomásul. A városba előzőleg különböző hírek terjengtek. Az ítélethozatalt és bűncselekmények megvitatását a jelenlevők élőben követhették és meggyőződhetnek ezen csoport tevékenységéről és tettük esetleges következményeiről, így most egyértelműen elítélik ezt a tettet és pozitívan állnak hozzá az állami szervek munkájához, amelyek leleplezték ezt a tervet. A megnevezett Gálffy Béla, Tomita Ioan, Miklós János, Moldovan Remus és az Elektromaros vállalat más alkalmazottai kinyilvánították, hogy az ilyen cselekedeteket határozottan büntetni kell, hogy elő ne forduljanak még egyszer. A vállalat egy mási munkáscsoportja, a kábelrészlegről azt állítja, hogy a hivatalos szervek által hozott lépések nagyon helyesek, mert példaértékű lesz mások számára is, akik repülőgépet akarnának eltéríteni vagy más ellenséges cselekedet végrehajtását terveznék. Az estet kommentálva Chiorean Ioan, a vállalat kábel részlegének vezetője azt nyilatkozta, hogy ezt tervet sokkal súlyosabban kellett volna büntetni, mert emberéleteket is veszélybe sodortak és, ha a tervük sikerült volna, negatív fényben tüntette volna fel hazánkat.

A tárgyalás lefolyását élénken vitatták a különböző iskolákban és gazdasági egységekben egyaránt. A felderítő munkánk révén sikerült olyan személyeket is

77 A szökési kísérletről levő információknak a hatóságokkal történő meg nem osztása miatt még öt személyt ítélték el: Rațiu Viorel, Duva Mihail (öt év börtön), Benkő Lajost, Bogdán Emilt (négy év börtön) és Tóth Zsigmondot (három év börtön). A rájuk vonatkozó életrajzi adatokat nem közöljük.

felfedezni, akik az elítéltekkel hasonló gondolatokat dédelgetnek. Kis Jenő, a marosvásárhelyi 12. számú általános iskola tanulója azt nyilatkozta, hogy az elítéltek nem jól szervezték meg a kísérletet, ezért kapták el őket. Amint elmondta, ő megpróbál útlevelet szerezni és majd külföldön marad, minden bonyodalom nélkül egy barátjával. Hasonlóan nyilatkozott Codrus Petru is. A Pedagógiai Főiskola 2. éves hallgatója, Nistor Gheorghe is negatívan kommentálta az ítélethozatalt. Azt mondta, hogy az elítéltek nem voltak eléggé intelligensek, ha nagyobb titokban cselekedtek volna, sikerült volna megszökniük.

Azokat a fiatalokat, akik ehhez hasonlóan gondolkodnak és azokat, akiket még a jövőben fogunk felfedezni, nyilvántartásba vesszük és aktív követés alá helyezzük, hogy megelőzhessük, hogy megszökjenek az országból. A jövőbeli, az ügyre vonatkozó megjegyzéseket jelenteni fogjuk.

Sălcudeanu Pavel
Ezredes

Tancău Nicolae
őrnagy

ACNSAS, fond Documentar, dos. 117/ 4. 99–101. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

Feljegyzés a ferences szerzetesek és papok megfigyeléséről

Bukarest, 1972.

Belügyminisztérium, I. Igazgatóság⁷⁸

[...] ⁷⁹ 1948 előtt mintegy 25 római katolikus rend és kongregáció létezett az országban, 2359 szerzetessel és apácával, körülbelül 50 kolostorban. A ferences rend Erdélyben és Moldvában 22 kolostorral és azok tartozékaival rendelkezett, ahol 181 szerzetes élt. Jelenleg 28 szerzetes van még (23-an elhunytak), szétesztva az esztelneki, körösbányai és dési kolostorokba, a többi 130 pedig papként tevékenykedik mintegy 52 erdélyi és moldvai római katolikus templomban. Az összesen 158 ferences szerzetesből 42-en 60 év fölöttiek, közülük egyesek nyugdíjasok vagy betegek. Ezt a helyzetet figyelembe véve, konkrétan 116 szerzetessel kell fokozottabban foglalkoznunk, akik ellenséges tevékenységet fejthetnek ki.⁸⁰ 1949 után egyes ferences szerzetesek és papok titokban folytatták tevékenységüket (elsősorban a Désre tömörített ferenceseket említjük, ahol a rend vezetősége is székelt), pedig innen 1961-ben tíz szerzetest elítéltek: ötöt hazaárulásért, a többieket pedig ellenséges tevékenységért.⁸¹

Ellenséges tevékenységük fő irányvonalai a következők voltak:

1. Információt szolgáltatottak a Vatikánnak országunk általános helyzetéről, konkrétan pedig a katolikus egyházzal, ugyanakkor vallásos dokumentumokat és utasításokat fogadtak a Vatikánból.

2. Bizalmatlanságot ébresztettek az emberekben a rendszer tartósságával szemben, különböző rágalom terjesztésével, valamint magyar nacionalista-sovíniszta és irreudenta jellegű ellenséges megnyilvánulások révén.

3. Anyagilag támogatták az ellenséges tevékenységért elítélt elemeket és másokat, akik szintén ellenséges megnyilvánulásaikról ismertek.

Az 1964-es amnesztia⁸² után egyes ferences szerzetesek és papok nem hagyták abba, hanem folytatták ellenséges tevékenységüket, ami az állami szerveket arra kényszerítette, hogy intézkedéseket hozzanak, szétbomlasszák a hívek körét.⁸³ Elértek néhány pozitív eredményt, ami abban nyilvánult meg, hogy a ferencesek egy időben nem folytattak szervezett formában ellenséges tevékenységet. A rendelkezésünkre álló adatokból kiderül, hogy az utóbbi időben több ferences pap és szerzetes – főleg azok

78 Az I. Igazgatóság foglalkozott a belföldi hírszerzéssel.

79 A ferences rend korai történetére vonatkozó adatokat nem közöljük.

80 A ferences rendet az 1948-as reformokkal számolták fel Romániában. A ferences rend azonban nem volt hajlandó feloszlani, pontosabban megszüntetni eddigi tevékenységének nagy részét. Sőt, egyes források szerint még 1957-ben is szenteltek fel titokban ferences papokat.

81 A kommunista hatalom több ferences szerzetest is elítélt, hirtőnbe zárattott, pl: Boros Fortunát, Écsi János, Gurzó Anaklét, Angi Csaba, Fodor László, Fülöp Tamás, Benedek Fidél, Bálint Szalvátor, György Hugó, Fodor Pelbárt, Hajdú Leander, Ferencz Ervin stb.

82 1963–1964-ben Gheorghiu Dej jóváhagyásával több ezer politikai elítélt részesült amnesztiába.

83 A társadalommal történő részleges kiegyezést követő Dej 1964-ben egy rendelettel több, rendszerellenes tevékenység miatt bebörtönzött foglyot helyezett szabadlábra. Közülük, a hatvanas évek második felében és a hetvenes évek elején, többet rahabilitáltak.

közül, akik vezető szerepet tölthettek be a rendben – ellenséges megnyilvánulásokat tesz, újra felveszik és tartják egymással a kapcsolatot, ugyanakkor olyan kívülállókkal is kapcsolatban vannak, akik ezen a téren tevékenykednek. A ferencesek jelenlegi tevékenységéről szóló anyagok elemzése a következő irányvonalakra mutat rá:

1. Gyanús kapcsolatot tartanak fenn külföldi rendek titkos megbízottaival, akiknek a hazai ferences rend tevékenységéről és más területekről való információkat adnak át.

2. Ellenséges megnyilvánulásaik vannak és megjegyzéseket tesznek az országunkban uralkodó helyzetről.

3. Levelezési viszonyban vannak a Vatikánnal és annak nyugati központjaival annak érdekében, hogy onnan anyagi támogatást és a rend tevékenységére vonatkozó útmutatást kapjanak.

4. A rend újjáalakításával és a ferences eszmék megőrzésével foglalkoznak. Ennek értelmében beadványokat írnak az állami vezető szervekhez, melyben az államosított javak visszaszolgáltatását is kéri.

5. Ellenséges tartalmú írásokat állítanak össze.

[...] ⁸⁴

2. A közvetlen kapcsolatok létrehozása érdekében a ferencesek különböző módszerekhez folyamodnak: így a névnapok vagy jubileumok szolgáltatnak alkalmat a találkozásokra, ahol tájékoztatják egymást és szóbeli beszámolókat tartanak. Egyesek közülük néha ellenségesen, nacionalista–soviniszta módon nyilvánulnak meg, szándékosan rosszul értelmezve hazánk bel- és külpolitikáját. Így Bálint Albert Szalvátor, Fehér megyei ferences pap – akit 1971-ben ellenséges megnyilvánulásért figyelmeztettek és aki a ferences vonalon végzett fokozott tevékenységéről ismert –, 1970-ben, a névnapja alkalmával 15 ferences szerzetest hívott meg magához a szerzetesi fogadalom megújítására, arra ösztönözve őket, hogy a rendhez hűek maradjanak és folytassák tevékenységüket, mivel – mondta ő – „a rendet senki sem szüntetheti meg.” Hasonló jellegű tevékenységet, nacionalista–irredenta megnyilvánulásokat, a nyugati rádióadókön sugárzott hírek szándékos terjesztését és kommentálását jelezték Sándor György Valerián, Hunyad megyei ferences szerzetesről is. Ő különböző alkalmakkal kifejtette, hogy „a vallásszabadság korlátozott, a gyerekeket nem engedik részt venni a vallásórákon stb., stb.” Benedek Simon Fidél ⁸⁵, a ferences szerzetesek volt vezetője, jelenleg Kovászna megyei lakos, több alkalommal is hangoztatta a „túlélés” elvét és „a rend tevékenységének fokozását anélkül, hogy ez felkeltené a hatóságok figyelmét.” E célból 1970–1971 folyamán Benedek Simon-Fidél más ferences szerzetesekkel együtt több erdélyi kiszálláson vett részt, ferences papokat és szerzetesek keresve fel, akiktől azt kérték, hogy folytassák a renden belüli tevékenységüket, és erről időszakosan tájékoztassák feletteseiket. A Kovászna megyei ferences szerzetes, Szentmártoni Bálint, Benedek Simon Fidél egyik legközelebbi munkatársa, 1969. december 11-én a következőket jelentette ki Sarosi ⁸⁶ informátor előtt (az Államtanács egyik rendeletére utalva, mely az értéktárgyak védelmét szabályozza): „... 25 évvel a háború után visszatértünk a hiányokhoz, amint az régen is

84 Hiányzó rész.

85 Benedek Simon Fidél székelyszentléleki születésű ferences tartományfőnök.

86 Az informátor konspiratív neve.

volt. Most pedig, hogy enyhítsenek a nehéz helyzeten, meg akarják fosztani a templomokat a kincsektől... Nem tudom, hogyan fogjuk a nyugati országok előtt ezt igazolni.” 1971. augusztus 10-én ugyanaz a Sarosi informátor tájékoztat, hogy Benedek Simon Fidél bizalmasan elmondta neki: „Nem kell aggódnunk; minden forradalom a burzsoáziához vezet... Nálunk ez beigazolódott. Egyik forradalom sem polgárisította el a kommunistákat annyira, mint ez...”

[...] ⁸⁷

5. Olyan információk birtokában, amelyekből kiderült, hogy Benedek Simon Fidél átveszi és feldolgozza a ferences szerzetesek jelentéseit, az illető lakásán titkos házkutatást végeztünk. Ez alkalommal több ellenséges és nacionalista, irredenta tartalmú kézirat került elő, valamint a rend helyzetére vonatkozó adatok. A kéziratokból kiderül, hogy Benedek Simon Fidél azon dolgozik, hogy megcáfolja a dákö-román kontinuitás elméletét Erdély területén stb. Nem ellenőrzött információk szerint a csíksomlyói (Hargita megye) volt ferences kolostorban különböző, művészeti és történelmi értékű dokumentumok és tárgyak vannak, melyeket a ferencesek rejtettek ott el. Legújabb információink szerint a ferenceseket egyes katolikus papok is támogatják. Így Dávid László fogarasi pap Iohann ⁸⁸ nevű informátorunk előtt sokat dicsérte a ferenceseket, hangsúlyozva a református irányzattal szemben, Erdélyben betöltött szerepüket. Figyelembe véve, hogy a rend mekkora múlttal és jelentőséggel rendelkezik az országban, elképzelhető, hogy hasonló dokumentumok más ferences kolostorban vagy éppen egyes szerzetesek tulajdonában is előfordulnak. A ferencesek soraiból kikerülő ellenséges elemek megfigyelésének módját elemezve kiderül, hogy – annak ellenére, hogy egymásközi és kívülállókkal való kapcsolataik érdeklík az állambiztonsági szerveket –, megfigyelésük nem minden megyében éri el a követelmények szintjét. Értékeljük, hogy egyes esetekben, az eredmények kedvéért ferences tevékenység folyik, akár szervezetünk védelme alatt is. Ilyen „Lőrincz” informátor (Temes megyei Felügyelőség) esete, aki külföldre utazva megkeresett néhány görög katolikust és ferencset, akiktől a kintlevők számára kapott üzeneteket.

ACNSAS, fond Documentar, dos. 69/1972. 1-16, 163-164, 194. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

87 Hiányzó rész.

88 Az informátor konspiratív neve.

Jelentés a gyergyószentmiklósi esperesség Orotván tartott összejöveteléről

Bukarest, 1972. október 5.

Demeter Sándor őrnagy

Informátor: „Elekes”

1972. 10. 05.

Szigorúan titkos. Fordítás magyar nyelvről

Jegyzék

A gyergyószentmiklósi esperesség papjai 1972. szeptember 29-én Orotván gyűltek össze az ún. lelki napra. A csíksomlyói Écsy László⁸⁹ pap, a ferencesek rendtartományi főnöke tartotta a prédikációt. Beszédében kihangsúlyozta a papok püspök körüli egységének gondolatát, mivel az övé a helyes irányvonal, mind a múltra, mind pedig a jelenre vonatkozólag. A papok csak egységesen tudnak harcolni a különféle ateista irányzatok ellen. Egyikük se álljon ki nyíltan, viszont híven kövesse az egyház irányvonalát. „Écsy László a szintén somlyói Márk Vincével jött együtt, valamint a csíkszeredai Siklódi Sándor káplánnal és Bálint Tivadar nyugalmazott pappal. Ebéd után átmentünk egy szomszédos szobába, ahol Márk Vince, Bálint Tivadar és az orotvai Gergely Mihály tartózkodott.” Az alkalmi forrás megkérdezte, hogy Dr. Lőrincz József miért szólítja Écsyt főatyának, amire Márk Vince elmondta, hogy most ő a provinciális és nem Fidelus. Igaz, hogy erről nem beszélnek, csak egymás között. Az állami szervek Benedek Fidélt tartják provinciálisnak, mi ferencesek pedig Écsyt. Majd a beszélgetés a ditrói Lőrincz József személyére terelődött, aki 1972. október 1-jén vonult nyugdíjba, helyére pedig Birtok Ferenc jött Maroshévízről.

Elekes

Megjegyzés⁹⁰:

A jegyzékben szereplő személyeket figyelemmel követjük. A jegyzék a találkozón, az informátorral való beszélgetés következtében született.

Feladatok:

Látogasson el a somlyói kolostorba és vegye fel a kapcsolatot a két szerzetessel, Écsyvel és Márkkal. Ehhez jó előzményként szolgál az orotvai találkozó valamint, hogy Écsynek egyetemi kollégája volt. Mark V. kijelentéseiről az informátor szóban számolt be a találkozón. Egy-egy másolat került az illető elemekhez.

Demeter Sándor, őrnagy

ACNSAS, fond Documentar, dos. 69/1972. 163–164. f. Magyarból fordított román nyelvű gépelt jelentés fordítása.

89 Écsy László csíksomlyói ferences apát. A környéken nagyon népszerű szerzetes 1982-ben halt meg egy autóbalesetben, amelyről a közösségi emlékezett azt tartotta, hogy a Securitate szervezte meg. Erre vonatkozó, ezt igazoló források eddig viszont még nem kerültek elő.

90 A tartótiszt megjegyzései.

Jelentés Fodor Anghelus volt ferences szerzetesről*Bukarest, 1973. június 20.*

Fordítás magyar nyelvről

György L. őrnagy

Szigorúan titkos. 8535/0088/20.06.1973

Átvéve: 101

Tájékoztató jegyzék 1973. június 20.

Június elején Fodor Anghelus⁹¹ páternél jártam, ahol közösen hallgattuk a Vatikáni és a Szabad Európa rádióadókat, miközben ő a következőket állította: Románia nagyarányú építő jellegű tevékenységet folytat, amilyen mértékben a többi szocialista állam talán nem. Nagyszerű tervei vannak, utol akarja érni a fejlett országokat. Az államfő látogatása a pápánál csak protokolláris jellegű volt, nem beszéltek fontos dolgokról, pedig vannak olyan kérdések, melyeket érdemes lenne az egyházzal megbeszélni.⁹² Például az egyházi vagyon kérdése, melyet az egyházak beleegyezése nélkül vett el az állam; a görög katolikus felekezet kérdése, melynek képviselőit kényszerítették a vallásukról való lemondásra; a ferencesek létjogosultságának visszaállítására, akiket egyszerűen felszámoltak. Amíg a pápa meg nem győződik arról, hogy hasznos, építő jellegű megbeszélést lehet folytatni, addig nem fogja szóba hozni ezeket a kérdéseket. Románia nem akarja újjáépíteni a kapcsolatokat, nem akar a pápasággal együttműködni és nem úgy néz ki, hogy a közeljövőben ez a kérdés megoldódna. A továbbiakban kifejtette, hogy a rádióban több ízben is szó esett Oroszország hatalmas erejéről, félelmetes katonai hatalmáról, hogy 200 atom-tengeralattjáróval rendelkezik és sok más, a világban még ismeretlen fegyverrel. Magyarország jelenlegi helyzetéről is beszélt elmondva, hogy ez az ország teljesen le van bénulva, magatehetetlen. Mivel az oroszok elfoglalták az országot, az sem gazdaságilag, sem politikailag nem tud fejlődni, mindent kipréseltek belőle, Oroszország saját politikáját kényszeríti rá a szocialista országokra.

Molnár Imre⁹³

N. B.

A jegyzéket a felvázolt feladatok eredményeként mutatták be. Fodor Anghelus volt ferences szerzetesként az állambiztonsági szervek látókörébe van, a rendszerrel szembeni ellenséges megjegyzésekkel vonva magára a figyelmet.

Feladatok:

Mivel az informátor élvezi a megfigyelt bizalmát, azt az utasítást kapta, hogy Désre utazva (az informátor más helységben lakik) látogassa őt meg a lakásán. Az

91 Fodor Anghelus ferences szerzetes.

92 Nicolae Ceaușescu 1973-ban látogatott a Vatikánban. Előzőleg 1968-ban járt román küldöttség a pápánál, Ion Gheorghe Maurer vezetésével.

93 Az informátor konspiratív neve.

informátorral folytatott beszélgetések során derüljön ki, hogy Fodor Anghelus rendszeresen hallgatja-e a nyugati rádióműsorokat, kivel hallgatja ezeket, hogyan értelmezi a híreket, milyen megjegyzéseket fűz egyes politikai eseményekhez.

Intézkedések:

A 2. szakosztály elemezni fogja a fent nevezett lakhelyén lévő lehetőségeket a hordozható eszközök használata érdekében. Ezt az intézkedést összekapcsoljuk Molnár informátor látogatásával.

ACNSAS, fond Documentar, dos. 69/1973. 194. f. Géppel írt román nyelvű feljegyzés magyar fordítása.

Jelentés Szépfalusi István és néhány erdélyi magyar értelmiségi kapcsolatáról

Marosvásárhely, 1974. április 16.

Néhány évvel ez előtt a magyar protestánsok bécsi nyári egyetemén megalakult a Bornemissza Péter irodalmi egyesület azzal a deklarált céllal, hogy „a magyar művészek és alkotók munkáit népszerűsítse nyugaton”. A Bornemissza Péter irodalmi egyesület, amelynek vezetője és titkára Szépfalusi István⁹⁴, a fent említett célkitűzések megvalósítása mellett politikai és társadalmi jellegű információkat is gyűjt és a hazánkból származó magyar művészek körében nyugatbarát propagandát is folytat. Fölveszi a kapcsolatot ezekkel a személyekkel és országunkba vallásos és polgári ideológiai töltetű alkotásokat juttat. Mindezekből következtetve úgy gondoljuk, hogy ez valójában egy kémkedési boszorkánykonyha. Ezekről a céloktól vezérelve Szépfalusi István a nyugati (svéd, svájci, osztrák, norvég) PEN-klubok – ezek hasonlatosak az itthoni Írószövetséghez – és a Bornemissza Péter egyesület nevében hazánkból származó írókat, költöket, színészeket hív meg. Ezek ott abba a helyzetbe kerülnek, hogy műveiket egy olyan hallgatóság előtt kénytelenek bemutatni, amely többnyire nyugatra emigrált magyar arisztokratákból áll. A művészeket ilyen emigráns, menekült arisztokrataknál szállásolják el, akikről köztudott, hogy irredenták, nacionalisták és ellenségei a szocializmusnak. Szépfalusi a meghívott művészekkel beszélgetve, azoktól kérdezősködve a hazánkban élő magyar állampolgárokról érdeklődik, a kisebbségi és az evangélikus meg neoprotestáns egyházakról kér statisztikákat. Szépfalusi, személyéből fakadóan sikeresen gyűjti maga köré azokat a személyeket, akik fontosak számára és akadály nélkül megszerzi az érintettek „vallomásait.”

E tevékenysége mellett Szépfalusi romániai magyar írók és költők műveiből válogat, hogy azokat megjelentesse nyugaton. Ugyanakkor ezeknek az embereknek, olyan, a nyugati magyar emigráció által szerkesztett kiadványokat, ajándékoz ingyenesen, mint az *Új Látóhatár*, *Magyar Híradó* stb. Ezen kiadványok antikommunista, irredenta és nacionalista töltetűek. E kiadványokat ezen személyeken keresztül próbálja bejuttatni országunkba. Teológusok címeit is kéri a célból, hogy Bibliákat küldjön nekik. Szépfalusi István vallási és irodalmi tematikájú nemzetközi rendezvényeket szervez a nyugati magyar emigráció számára, amelyeken jelen vannak a magyar emigráció vezetői, akikről tudjuk, hogy a kommunizmus megveszekedett ellenségei és a hazánkból meghívott művészek is. E találkozók jellegéről érdemes megnézni magyarországi *Lelkipásztor* folyóiratban, 1965 novemberében, a 658. oldalon megjelent cikket, amelyben ez áll: „Az evangélikus fiatalok találkozásán Cs. Szabó László⁹⁵ nyíltan elismeri, hogy az emigrációban levő magyar lutheránus és evangélikus fiatalságnak

94 Szépfalusi István Ausztriában élő evangélikus lelkész, kultúraszervező. Ő szervezte meg a Bornemissza Péter Társaságot. Részletesebben lásd: *Találkozások Európával. Bornemissza Péter Társaság. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1995.*

95 Cs. Szabó László író, esszéíró 1948-ban Olaszországba emigrált, majd onnan később Nagy-Britanniába.

világosan átgondolt politikai célkitűzésekre van szüksége, amelyek a magyarországi politikai rendszer megdöntését kell, hogy megcélazzák. Ezt a leginkább a turistákkal bejuttatott propagandaanyagokon keresztül lehet elérni, amelyek majd különböző gondolatokat fognak ébreszteni az állampolgároknál.” Eddig körülbelül 50 olyan román állampolgárt sikerült beazonosítani, akik kapcsolatba kerültek Szépfalusival, aki hozzávetőlegesen 11 hazai magyar kiadót és szerkesztőséget látogatott meg. Minden hazai kapcsolata magyar értelmiségi személyiség (írók, költők, szobrászok, újságírók, orvosok, egyetemisták). Ezek közül mindannyian potenciális információközlők Szépfalusi számára és arra is képesek, hogy polgári-burzoáz eszméket terjesszenek az országban. Ezek közül a svéd, az osztrák, a svájci, a norvég és a finn PEN-klub többet is meghívott nyugatra. Ezek gyakorlatilag a Szépfalusi és más magyar emigránsok vendégei voltak. Ezek elszállásolták őket és végighordozták azokon a településeken, ahol magyar emigránsok is élnek, hadd lássak a jó életszínvonalat. Szépfalusi István szerint ezen írók meghívása, utaztatása, a magyar emigráció előtti szerepeltetése (előadások tartása), az azokkal történő magánbeszélgetések nagyon okos és ravasz lehetőség arra, hogy információkat gyűjtsön, amelyek alapján morális szempontból hatékony propagandaszöveget tud gyártani.

Érdekesek Szépfalusi, néhány olyan romániai magyar értelmiségről tett nyilatkozata, akik meglátogatták őt Bécsben. Azt nyilatkozta ezekről, hogy „a kommunizmus egy olyan ruha ezeken, amelyből mindig kivetkőznek, ha Nyugatra mennek. Sütő Andrást és Lászlóffy Aladárt hozta fel példának. Szépfalusi szerint Sütő azt nyilatkozta: „Kommunista vagyok, mert ezt állapítják meg rólam. Ez az én dolgom, a meggyőződésem csak rám tartozik.” Lászlóffy Aladár ezt mondta: „Kineveztek titkárnak, de isten ments az ilyen titkároktól.”

Szépfalusi István 1932-ben született Bécsben, elmagyarosodott zsidó. Budapesten települt le és evangélikus lelkész lett belőle. 1954-ben Ausztriába szökött és a bécsi magyarok evangélikus lelkésze lett és a nyugati magyar irodalmi élet egyik motorja, az ausztriai Traiskirchen lágerben levő szökevények lelki támasza.⁹⁶ A magyar állami szervek kitiltották az országból. Jó kapcsolatai vannak az osztrák hivatalosságokkal, nagy a befolyása az osztrák állampolgárság megadásánál, vagy az ideiglenes tartózkodási engedélyek megszerzésében is. Úgynevezett svájci „vakációkat” is megszervez és a szökevények közötti segélyek kiosztásában is szerepet vállal. Szoros kapcsolatot ápol az különböző nyugati magyar emigrációs csoportok vezetőivel. Ezek közül néhányan az idegen titkosszolgálatok kémei vagy a szocializmus ellenes nyugati rádióadók alkalmazottai: Szabad Európa, Amerika hangja, BBC stb.

Maros megyéből a következő személyek kerültek kapcsolatba Szépfalusival:

–Sütő András, író, az *Új Élet* folyóirat főszerkesztője. 1971–1972-ben részt vett néhány bécsi irodalmi rendezvényen. Napjainkban is levelezik Szépfalusival.

–Elekes Ferenc, író, az *Ifjúmunkás* lap Maros megyei tudósítója. 1972-ben Szépfalusi vendége volt.

96 Ausztriai menekülttábor. A Magyarországról érkező illegális határátlépők vagy a turistaként menedéket kérők először ebbe a táborba kerültek.

-Székely János, író, az *Igaz Szó* szerkesztője. Szépfalusi romániai látogatása során ismerkedtek meg és leveleztek egymással.

-Lohinszki Lóránd, a Marosvásárhelyi Állami Színház érdemes művésze. 1973 márciusában meghívták a magyar protestáns fiatalok bécsi nyári egyetemére, hogy tartson előadást a romániai magyar színházi életről. Lohinszki azóta is levelezik Szépfalusival. Szerveink követik a kettőjük közötti kapcsolat alakulását.

-Illyés Kinga, a Marosvásárhelyi Állami Színház művésznője. 1973 februárjában Szépfalusi meghívta a Bornemissza Péter egyesület által szervezett kulturális rendezvényre. Szépfalusi három ausztriai és három svájci előadást szervezett meg a színésznőnek és egy néhány napos svájci vakációt. 1973 márciusában a művésznőt újból meghívták előadást tartani a nyári egyetem utolsó napjára. A fent megnevezett személyt követjük, hogy kiderítsük, milyen kapcsolatban áll Szépfalusival.

Ismerve Szépfalusi tevékenységét, lépéseket tettünk, hogy tisztázzuk, milyen gyanús kapcsolatban áll a megyénkben élő személyekkel. Továbbá igyekszünk csökkenteni a lehetőségeket, hogy további kapcsolatba kerülhessen román állampolgárokkal, megakadályozva, hogy információkat gyűjtsön és burzsoá propagandát terjeszthessen.

Sălcudeanu Pavel, Ezredes

ACNSAS, fond Documentar, dos. 117/4. 6-8. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

Feljegyzés a kolozsvári értelmiségiek tevékenységéről

Bukarest, 1976. március 6.

Belügyminisztérium

I. Ügyosztály, 1976. 03. 6. Nr. 00127913

Feljegyzés

A közelmúltban kolozsvári írók és újságírók egy csoportja (köztük Balogh Edgár nyugalmazott publicista) véglegesítette, és kiadásra átadta a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon első kötetét. Egy Domokos Gézával (a Kriterion Könyvkiadó igazgatója) és Mikó Imrével⁹⁷ (nyugdíjas szerkesztő) való beszélgetés során Balogh Edgár kételkedését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a könyvet a megszerkesztett formában ki lehetne adni, mivel olyan magyar írókat is bevettek, akik „jobboldali” politikai nézetekkel rendelkeznek, vagy műveikben vallásos témákat is feldolgoztak.⁹⁸ Ugyanakkor azt is megemlítette, hogy a lexikonba bevett írók egy része nemrég hagyta el Romániát, másoknak pedig nacionalista megnyilvánulásai vannak. Figyelembe véve ezeket a lehetséges észrevételeket, azt javasolta Domokos Gézának, hogy a nyomtatást jóváhagyó illetékes szerveknél hivatkozzon arra, hogy „A lexikon tudományos mű, s mint ilyen, tárgyalnia kell a romániai magyar irodalom minden kérdését.” Ugyanczen alkalommal – bizonyos rémhírekre hivatkozva, miszerint a „Szovjetunió területeket szándékszik Romániától követelni” – arra biztatta a Kriterion Könyvkiadó igazgatóját, hogy használja ki „ezt a pillanatot” a Lexikon kiadásának javára, mely véleménye szerint „az itteni magyarok lojalitását bizonyítja azt, hogy különálló, sajátos irodalmuk van, aminek semmi köze nincs Magyarországhoz.” Domokos Géza megmagyarázta neki, hogy a kiadás engedélyének megszerzése nagyon nehéz, mivel az utóbbi időben nagy komolysággal vizsgálják mind a mű tartalmát, mind pedig azon írók kérdését, akik nem megfelelő anyagokat küldtek kiadásra Magyarországra, olyan állampolgárok módjára, akiknek semmi közük nincs Romániához. Jelen pillanatban, irodalmi berkekben rendkívül feszült a hangulat. Utólag azt állította Benkő Samu⁹⁹ történész előtt, hogy a könyv ki nem adása „az összes hazai magyar megalázása lenne.” Demény Lajos¹⁰⁰ történész társaságában arra célozgatott, hogy a Lexikon megjelenésének halogatása „politikai szabotázs” lenne a román állam részéről, mely előre megfontolt szándékkal „törekedik a magyar származású állampolgárok asszimilációjára és elnemzetietlenítésére.”

Osztályvezető, Dumitru Borșan vezérőrnagy

CNSAS, fond Informativ 203541/1. f. 19. Géppel írt román nyelvű jegyzék magyar fordítása.

97 Mikó Imre műfordító, író, jogász és politikus. Az 1960-as évektől lesz újra aktív tagja a romániai közeletnek. 1970-től a Kriterion szerkesztője és tagja lesz a Romániai Írószövetségnek is.

98 A Romániai Magyar Irodalmi Lexikon első kötete végül 1981-ben jelent meg.

99 Benkő Samu kolozsvári történész, a Román Akadémia kolozsvári intézetének, majd könyvtárának munkatársa.

100 Demény Lajos történész a bukaresti Nicolae Iorga Történettudományi Intézet munkatársa.

Feljegyzés Domokos Gézáról, a bukaresti Kriterion Könyvkiadó igazgatójáról

Bukarest, 1975. október 20.

Belügyminisztérium

1975. 10. 20. Nr. 00126643

Feljegyzés

A meglévő adatok arra utalnak, hogy Domokos Gézának bizonytalan az álláspontja pártunk és államunk politikájának néhány aspektusával szemben, amint az következik:

- Egy Balogh Edgárral (Kolozsvár) folytatott beszélgetés folytán, hogy megindolja a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon kiadásának halasztását, azt mondta, hogy „nem megfelelő az alkalom, várni kell a kongresszusig, mert nem jó most a légkör; néhány héten belül a románok is el kell döntsék, hogy merre irányulnak, mert a tűzfészek már nem a Közel-Keleten van, hanem itt a Balkánon. Most a románok kérdése előtérbe került, amiből kifolyólag a nemzetiségekkel már senki sem törődik.” F. é. áprilisában, újra elővéve a fent említett mű kiadásának kérdését, Domokos Géza rámutatott Mikó Imre (a Kriterion Könyvkiadó kolozsvári fiókjának szerkesztője) és Balogh Edgár előtt, hogy a kiadási engedély megszerzése nagyon nehéz, mivel „az utóbbi időben nagy komolysággal vizsgálják mind a mű tartalmát, mind pedig azon írók kérdését, akik nem megfelelő anyagokat küldtek kiadásra Magyarországra, olyan állampolgárok módjára, akiknek semmi közük nincs Romániához. Jelen pillanatban irodalmi berkekben rendkívül feszült a hangulat.” Ez alkalomból Domokos Géza olyan, a fővárosban terjengő rémhírekről beszélt társainak, miszerint Moszkva kijelentette volna, hogy a Moldovai Sz. Sz. K.¹⁰¹ a Dnyesztertől a Kárpátokig terjed, s így a munkásmozgalom megszilárdulását és összehangolását követően (aminek most tanúi vagyunk) területi igényekkel fog fellépni.

- Domokos Géza azt is kifejtette, hogy annak ellenére, hogy meggyőző példák tanúskodnak az országban élő magyarok lojalitásáról, mégsem nézik őket jó szemmel társadalmi-kulturális szempontból sem. Politikai szempontból nem hagyják figyelmen kívül, hogy „amikor Erdély fejedelemség volt, akkor többrendbeli kapcsolatokat tartott fenn Magyarországgal”, kulturális téren pedig nem felejtik, hogy „a romániai magyar irodalom a magyar kultúra szerves része”.

- [...] ¹⁰² 1974-es letartóztatásával és elítélésével kapcsolatban Domokos Géza, Gálfalvi Zsolttal *A Hét* szerkesztőjével együtt a pártvezetőséghez kívánt folyamodni és megmagyarázni, hogy (...) érintené Romániának egyes nyugati országokkal fenntartott kapcsolatát, annál is inkább, hogy a kihágás nem jelent társadalmi veszélyt (...).¹⁰³

- Domokos Géza évek óta kapcsolatot tart fenn a Magyar Népköztársaság bukaresti követségének egyes hivatalnokaival (köztük Vékásy Domokos¹⁰⁴, Karikás Péter,

101 Moldvai Szovjet Szocialista Köztársaság.

102 Kihúzott rész. Valakinek a letartóztatásra vonatkozó személyi adatok titkosítása.

103 Titkosított mondatrész.

Szuhacs Katalin), valamint a külföldi irredentizmus képviselőivel. Gyakran keresik fel látogatók a magyar emigráció tagjai közül, nem csak a Kriterion Könyvkiadó igazgatói minőségében.

ACNSAS, fond Informativ, dos. 203541/1. 13–14. f. Géppel írt román nyelvű feljegyzés magyar fordítása.

Feljegyzés egyes erdélyi magyar értelmiségiek tevékenységéről

Bukarest, 1976. július.

Belügyminisztérium,
1976. július, Nr. 00127.942

Ellenőrzött adataink vannak, melyekből kiderül, hogy egyes bukaresti és marosvásárhelyi magyar nemzetiségű értelmiségiek előzetes tanácskozásokat folytatnak a nemzetiséget érintő problémákról, vagy az ún. elégtelenségekről ezen a területen, megegyezvén a megközelítési módokban. Tulajdonképpen Domokos Géza, a Kriterion Könyvkiadó igazgatója és Huszár Sándor, a fővárosi *A Hét* magyar nyelvű folyóirat főszerkesztője, időszakosan tájékoztatják Florescut¹⁰⁵ a tevékenységi körzetükben és általánosan előforduló különösebb aspektusokról, hangsúlyozván azokat az ún. kellemtelenségeket, melyeket egyes anyagok vagy művek kiadásakor okozhatnak nekik. Huszár Sándor, mielőtt előkészítette volna a Szocialista Nevelés és Kultúra kongresszusán felolvasott beszédét, ezzel a témával kapcsolatban találkozott Florescuval. Hasonlóképpen egyes állítólagos elégtelenségekről Vincze Jánost¹⁰⁶ is tájékoztatják vagy kikérik a „tanácsát”. Nemrég Huszár Sándor küldött neki Szücs Attilán keresztül egy levelet, amelynek a tartalmát nem tudtuk megállapítani. Ugyanebben a periódusban - 1976. július 1-6. - Bukarestben folytatott párbeszédet Vince János és Sütő András (marosvásárhelyi író), amit követett ez utóbbi találkozója Huszár Sándorral és Gálvalvi Zsolttal. Mivel az említettek egyénenként tendenciózus véleményeket fejtettek ki a hazánkban élő magyar nemzetiség jogaira és szabadságjogaira nézve, az állambiztonsági tevékenységet arra összpontosítjuk, hogy az illető szektorokat megvédjük az ártalmas befolyásoktól.

ACNSAS, fond Informativ, dos. 203541/1. 5. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

105 Az informátor konspiratív neve.

106 Vince János a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának alelnöke és 1971-től a Román Rádió és Televízió Országos tanácsának tagja.

Jelentés a magyar értelmiségi körökben tapasztalható nacionalista megnyilvánulásokról

Bukarest, 1975. július 12.

Belügyminisztérium
Maros Megyei Felügyelőség
I. Ügyosztály
Szigorúan titkos, 1975. július 12.
100/TN 002723
Belügyminisztérium I. Ügyosztály számára

A rendelkezésünkre álló információk alapján jelentjük, hogy a magyar értelmiségiek közül néhány személyt nacionalista magatartás jellemez. Nacionalista jellegű észrevételeket, kommentárokat fogalmazznak meg. Ezek szemléltetése végett bemutattunk néhány esetet. Nemrég látogatott el Marosvásárhelyre a sepsiszentgyörgyi *Tükör* napilap szerkesztője, Daróczy Ferenc, aki melleleg párttag. Felvette a kapcsolatot a marosvásárhelyi 3-as számú általános iskola tanárával, Horváth Gyulával, akitől arról érdeklődött, hogy a magyar kisebbség néhány jellegzetes problémájára milyen megoldásokat talált a megyei vezetés. Hozzáfűzte, hogy náluk [Kovászna megye-NCsZ] a magyarság állandó csapásoknak van kitéve. Erre Horváth kifejtette, hogy nálunk az országban már nem létezik egy marxi-lenini ideológia, hanem csak egy olyan „nacionalista, sovinszta program, amit már a gyerekek szintjén is propagálnak.” Ugyanerre hivatkozva Daróczy megjegyezte: „jelen pillanatban csak újszovinizmusról beszélhetünk és majd meglátjuk, mit fog hozni a jövő. Tudnotok kellene, hogy mi sokoldalúan fejlődünk és haladunk a civilizáció lépcsőfokain, amely egyesek szerint egy nemzeti irányultságot követel meg. Egy olyan nemzeti irányvonalat, amelyből az derül ki, hogy voltunk, vagyunk és leszünk.” A beszélgetés a továbbiakban így alakult:

Horváth: „Ők lesznek majd, mert mi, ha így haladunk, még magyar iskolánk sem lesz. Ami a fejlődést, a haladást a civilizáció lépcsőin jelszót illeti, érezzük a saját bőrünkön. A hús ára sokoldalúan fejlődött, 30 lejről 40 lejre, a lakbér pedig 100%-ot emelkedett a civilizáció lépcsőfokán.” Daróczy: „megértened egy dolgot, hallgatnod kell, ne legyen véleményed, ellenkező esetben viseled a következményeit. Egy dolog azonban biztos és ezt el is mondom a székelyeimnek, amíg a Szovjetunió nagyhatalom, addig mi nem veszhetünk el és higgyetek el, ha nem lenne a Szovjetunióm, még rosszabbul járnánk, mint a zsidók a náci haláltáborokban.”

Hasonló kontextusban értelmezi a helyzetet Mihály János, sepsiszentgyörgyi IRTA¹⁰⁷ személyzeti osztályának vezetője is, aki az egyik emberünknek a következőket mondta: „Ezek a banditák kirúgtak a pártból, mert a lányom egy olaszhoz készül feleségül menni de a valódi ok azonban az, hogy engem Mihálynak hívnak és nem

107 Întreprinderea Regională de Transporturi Auto

Mihaiescunak. Ez mutatja, hogy mi valójába a sokoldalúan fejlett Románia áldozatai vagyunk és leszünk. Minden területen csapásokat mérnek ránk, azon sem csodálkoznék, ha ellenforradalom törne ki, annyi az elégedetlenség. Megbékéltem a helyzettel, mindenkin igyekeztem segíteni, minden magyar ember köszön nekem az utcán. Minden úton folyik a nacionalista nevelés, meghamisítják az igazságot. Nálunk mindenképp érzékelhető az elégedetlenség, az emberek már elégedetlenül morognak és van rá okuk. Azért remélem, nem tart soká, mert a szovjetek, okosabbak, mint sokan hiszik.”

Említésre méltóak még a marosvásárhelyi Benkő János tanár kijelentései is: „Nagy ünnepségre készülünk Enyeden, az ottani tanítóképző egy nagy tanárának mellszobrát fogják felavatni. Még ha sokba is került – a pénz különböző adományokból gyűlt össze – akkor is emelünk még ilyen szobrokat más településeken is. Ezek beszélnek majd rólunk, bizonyítják, hogy nem voltunk csupán egyszerű átutazók ezeken a tájakon, bizonyítják, hogy itt vannak a gyökereink.” A továbbiakban azt is elmondta, hogy csak Marosvásárhelyről több mint ezer ember készül részt venni az ünnepségen, a Kolozsvárról, Szatmárról, Nagyváradról és a Székelyföldről érkezőkről nem is beszélve. A feltételezett jogi hiányosságokról és hiányzó lehetőségekről beszélt Komzsik? István¹⁰⁸ is, aki megjegyezte, hogy ő mint dramaturg, nem fogadhatja el, hogy egy ketreche zárt kutyaként viselkedjen, aki azt teszi, amit a gazdája mond neki. Ezért semmiféle anyagi és morális erőfeszítés nem fogja őt eltántorítani attól, hogy elérje a végső célját, hogy elmenjen Romániából.

Nagyon érdekesek Moszkovics Móric következtetései is, amelyeket egy nyugalmazott alezredessel való beszélgetés után vont le. Az alezredes a kémelhárító szerveink megfigyelése alatt áll, hisz számos, a hadsereg megszervezésére, a fegyverzetre és fegyvergyártásra vonatkozó hírt szívárogtatott ki. „Egy dolog az biztos, hogy egy esetleges konfrontáció esetén ilyen tisztállománnyal a román hadsereg veszíteni fog. Ezek az emberek teljesen távol állnak az ország politikájától, csupán a fizetésüket veszik fel a román államtól. Mindegyikük nacionalista és élte a Szovjetuniót, akitől mindenki vár valamit.” Maros megye területén ezek az elemek megfigyelés és követés alatt vannak. Az új fejleményeket jelenteni fogjuk.

A Felügyelőség vezetője
Ristea Gheorghe
tábornok
1975. 07. 8.

I. Ügyosztály vezetője
Băţaga Tiberiu
ezredes

ACNSAS, fond Documentar, dos. 117/4. 25–26. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

Jelentés a Szabad Európa által sugárzott adások ellensúlyozásáról*Marosvásárhely, 1976, április, 16.*

Belügyminisztérium Maros Megyei Felügyelősége

Belső információk Ügyosztály

Szigorúan titkos, 1976. 04.16.

100/TN 001734

Belügyminisztérium I. Ügyosztály számára

A kapott utasítások és elvégzett elemzések alapján kijelenthetjük, hogy részt tudunk venni a Szabad Európa Rádió ellenséges műsorainak ellensúlyozásában. A következő javaslatunk vannak:

- Ellenpropaganda anyagok elkészítése, amelyekben kihangsúlyozzuk a rádió tevékenységének kártékonyágát, konkrétan megnevezzük, hogy kik azok, akik a hazafinak nevezik magukat miközben a román nemzetről beszélnek. A propaganda-anyagot osztályfőnöki órán dolgozzuk fel a szerveink felügyelete mellett.

- A tanügyi káderek részvételével kerekasztal beszélgetéseket kell szervezni a tanintézetekben, a KISz alapszervezeteiben, ahová olyan fiatalokat is meg kell hívni, akikről köztudott, hogy kapcsolatban állnak vagy kapcsolatba akarnak kerülni a Szabad Európa Rádióval.

- Ismert és tehetséges fiatalokat kell bevetni, akik megcáfolják a fent említett fiatalok hozzáállását és megmutatni, hogy kik azok, akik igazán a nemzet és a haza érdekében beszélnek.

- A marosvásárhelyi területi rádió stúdiójában egy sorozatot kell szervezni, amelyekben rávilágítunk a Szabad Európa Rádió adásainak reakciós jellegére. Ezekbe a tevékenységekbe a térség híres, elismert pedagógusait és a szellemi élet ismert nagyjait is be kell vonni.

- A tanintézetekből ki kell válogatni tehetséges fiatalokat, akiket arra képezünk ki, hogy leveleket írjanak a Szabad Európának és kritizálják annak műsorait, bemutattva a hazánkban tapasztalható realitásokat.

- Ugyancsak szerveink ellenőrzése alatt, olyan politikai cítelteket kell keresni, akik most lojálisak. Őket arra kell rávenni, hogy kritikai észrevételekkel illessék a Szabad Európát, ilyen jellegű leveleket írjanak a rádióknak.

- Néhány pap révén lehetőségünk van külföldön is publikálni, írni a nálunk tapasztalható lelkiismereti szabadságról és az együttélő nemzetiségek jogairól, szabadságáról. Ezért arra kérjük a 0920-as egységet, hogy a rendelkezésükre álló lehetőségekkel segítsék ezt a munkát.

A Felügyelőség vezetője
Ristea Gheorghe, tábornok

I. Ügyosztály vezetője
Bătaga Tiberiu, ezredes

ACNSAS, fond Documentar, dos. 117/4. 27-28. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.